

POLIȚIA

REVISTĂ POLIȚIENEASCĂ DE SPECIALITATE

REDACTOR RESPONZABIL
DR. VICTOR POPP

APARE LUNAR

PRIM REDACTOR
GEORGIU CHENDI

S u m a r u l :

1. Ordine, Siguranță, Dreptate	N. Ghiulea
2. Tot cu poliție improvizată	O. Ghibu
3. Meditație polițienească	G. Bogdan-Duica
4. Necesitatea unui minister al poliției	Dr. Cassiu Maniu
5. Dr. Valeriu Liuba	„Poliția“
6. Hans Schober	„Poliția“
7. Pornografia	G. Chendi
8. Străjile binelui public	N. Petringenar
9. Problema circulației	G. Rosa
10. Congresul internațional polițist de la Viena	T. Putici
11. Mașini infernale	G. Chendi
12. Puterea de constrângere a poliției	G. Clemenceau
13. Știința împotriva crimei	Dr. E. Locard

Tipul criminal
Cel mai mare aventurier al secolului trecut
Câteva evadări celebre
Falsificările și falsificatorii de bani
Istoricul cărților de joc
Progresele banditismului American
Cel mai vechi raport de poliție
O condamnare de sine interesantă
Sindicatul cerșetorești din China
O hoție îndrăzneată
O expediție după o comoară într-o insulă de pirai
Animale complice la crime. O pungășie ingenioasă

Spiritul cu
Menthol

Gladys

recrează - întărește
alină durerile

Produsul fabricii
chimice

Herczeg Géza
Cluj

Fabrica și
șlefuitoria de oglinzi

Hunwald

CLUJ
Strada Vlăhuță 3.
Tel. interurban
1-47

ZAMFIRESCU

Fabrică
de Bonboane și Biscuiți
Societate Anonimă
Română

Timișoara

Furnizor al
Curtii Regale

Udvari
szállító

TURUL

Fabrică de ghetă
Societate Anonimă
Timișoara

//

Cea mai mare fabrică de ghetă din țară.
Producțiunea zilnică 2500 perechi.
1200 de lucrători și angajați.
52 locuri de desfășurare
în țară.

Furnizor al
Curtii Regale

Udvari
szállító

Compania Anglo-Americană

nagyszebeni fiók. Táviratcim: Anglo, Sibiu
Telefon: 180.

**România legnagyobb gép- és mű-
szaki vállalata!**

Állandó óriási raktár mindenféle ipari gépekben és motorokban. Transzmissziók. Mindenféle szivattyúk. Motorkörfűrészek. „Stoewer” és „Mercedes” autók. Varrógépek engross! Olajok, szíjak, szerszámok, armaturák, fürdőszoba és vízvezetési cikkek, stb.

SANITAS

& G. SCHNEIDER „GUMMIHOF“

TIMIȘOARA
BULEVARDUL CAROL
52

Grösstes Lager
in allen chirurg. Gummi-
waren, Krankenpflegeartikel,
Verbandstoffe, techn. Gummiwaren,
Spielbälle, Radiergummi.
Verlagen Sie Preis-
liste.

Telegr. Sanitas. Tel. 21-70.

LEDA

Fabrică de produse chimice
Societate Anonimă
Vegycikkek gyára R.-T.

TIMIȘOARA

Készítményei:

Különböző lakkok és lakk-
festékek, firnisz, kocs-
kenőcs, bőrsír, fénymáz,
parkettpaszta, cipőkrem és
ablakpaszta

Tăcâmul

fabrică pentru articole de argintării

Cluj

Strada Avram Iancu No. 3.

T I P U L C R I M I N A L

Există oare o artă „de a citi din față starea sufletului“? Este cu putință, ca din exteriorul unui om, și anume din fizionomia lui, să-i ghicești interiorul și să tragi concluzii sigure despre însușirile lui de sentiment și de spirit?

Această întrebare nu s'a pus numai de pe timpul lui Lavater, ci din vremurile cele mai vechi față a fost socotită drept trădătoare a sentimentelor intime ale omului, drept „oglinză a sufletului.“ În proverbele indienilor găsim cu sute de ani înainte de era noastră învățăminte fiziognomice foarte nimerite. Filosoful grec Aristotel a scris o carte despre fiziognomică sau arta de a citi din față însușirile lăuntrice.

Două caracteristici principale erau, cu care se începea orice cercetare a fizionomiei unui om: era *bun* sau *rău*. Și astăzi e același lucru. Primul nostru gând, prima întrebare ce ne punem când venim în atingere mai de aproape cu cineva, este mai întotdeauna: dacă putem avea încredere întrânsul sau nu.

Ba în păreriile oamenilor despre caracterele bune sau rele s'au format și anume tipuri. Astfel o domnișoară de pension, de exemplu, își închipuiește pe oamenii buni blonzi și cu ochi albaștri iar pe cei răi negri și cu privirea aspră. Și dacă oamenii mai în vârstă și mai „cuminți“ nu se mulțămesc cu o închipuire atât de naivă despre caracteristica umană a celor buni și a celor răi, totuși sunt dispuși cei mai mulți a socoti pe omul bun cât mai frumos, iar pe cel rău cât mai urât. Numai după ce ne dăm osteneala, pe temeiul experiențelor noastre practice, să cercetăm lucrurile mai de aproape, ajungem la concluzia că în realitate oamenii sunt un amestec de însușiri bune și rele și deci nici în exteriorul lor nu pot să poarte un anume și hotărât timbru, o pronunțată înfățișare.

De aceea nu e așa de ușor să aduci o sentință tocmai în privința morală asupra unui om numai după exteriorul lui. Astfel Zimmermann si-a putut permite cu amicul său Lavater gluma de a-i trimite silueta unui asasin executat la Hamburg drept portretul celebrului scriitor Herder. Marele fizionomist a crezut, — iar altă dată a luat portretele primarului și onorabililor consilieri ai unui oraș mare drept o colecție de chipuri de mari făcători de rele. E adevărat că aceste erori nu i s'au întâmplat cu ființe vii ci cu portrete, și poate că în alt caz ar fi judecat altfel.

Noi socotim, cei mai mulți, că asasinii și tâlharii trebuie să fie niște oameni cu fizionomii înspăimântătoare, și această părere e atât de răspândită în popor, încât expresii ca „mutră de bandit“, „figură de criminal“ etc., se aud în toate zilele. Această închipuire greșită amăgește uneori și pe învățați; astfel Mantegazza în cartea lui „Fiziognomică și mimică“, după ce a descris „fizionomia bună“, descrie „mutra de criminal“ în chipul următor:

„Contrar fizionomiei bune, am numit „mutra de criminal“ astfel fiindcă se caracterizează pe aceia cari cad în păcate mari, — le zicem și „figuri de spânzurătoare“ fiindcă pe mulți acele păcate îi duc în adevăr la spânzurătoare. Astfel de figuri sunt nu numai cu totul lipsite de expresia de bunăvoință și caracterizate de falsitatea privirii: ci fiecare instinct sălbatic își lasă pe o asemenea figură urma, fiecare viciu îi împrumută coloritul lui necurat, palid: ură, voluptate, sete de bani, lene, setea de sânge respiră și ea din o astfel de fizionomie“, etc.

Puține figuri de criminal vor fi sămănând în realitate cu descrierea făcută de Mantegazza. Această descriere e ceva de calapod sau de figură de ceară de prin panorame: un chip de absolută urîtenie.

Credința însă domnește și printre oamenii cei mai raționali“ astfel fiindcă ea caracterizează pe aceia cari cad în

această observație este mult adevăr, lucrul nu e de tăgăduit, precum și acela că unele figuri de criminali prezintă din naștere oarecari semne de recunoaștere pentru fizionomiști. Insuși cel mai mare adversar al teoriilor lui Lavater, Lichtenberg, scria în vremea aceea: „Vițiul poate să desfigureze, mai ales când provine din creștere rea și când lipsește voința de a se reculege cel puțin din când în când“; — iar în alt loc: „Vițiul întotdeauna face pe om mai urât, însă în grade diferite, după puterea de rezistență a fiecăruia. Uneori nu e decât o trăsătură mică, ce nu se observă decât după o atențiune mai îndelungată“.

Acest fel de trăsături suspecte, greu de recunoscut și și mai greu de descris, au fost căutate din vremuri vechi la criminali dovediți, și s'au și găsit în parte. E de observat însă că în asemenea materie o eroare e mult mai ușor de comis decât în altfel de materie. Căci de exemplu nu oricine comite o crimă, orbit de pasiune, e în același timp și o natură criminală, — iar pe de altă parte mulți oameni cari nu vin niciodată în conflict cu justiția sunt în realitate caractere rele cu totul. De aceea când e vorba de cercetări cari pot să ducă la concluzii, trebuie să se aibă în vedere numai criminalii de meserie asupra caracterului cărora nu mai poate fi îndoială.

Un autor din secolul 18 scrie în ale sale „Documente despre fizionomiile de hoți și tâlhari“ că între 77 de membri ai unei bande de tâlhari ce hântuiau în 1784 prin Austria, se găseau 30 cu părul roșu, 10 ciupiți de vărsat, 6 sașii, 3 chiori d'un ochiu, 3 cocoșati, 5 schiopi, — cu un cuvânt erau reprezentate în acea bandă aproape toate defectele și deformațiunile corporale.

Aceste „semne particulare“ nu prea trebuie luate în serios întotdeauna, căci câți oameni cu desăvârșire cinstiți nu sunt cu părul roșu, sașii, schiopi, chiori sau cocoșati? Și vărsatul nu poate oare atinge și pe cel mai onest om din lume? — Când e vorba d'a se caracteriza o figură de criminal, trebuie să se ia în considerare numai astfel de trăsături ce nu se pot întâlni la oameni buni.

Când vezi un grup de condamnați, de ocași de pildă, îți se pare în adevăr că este ceva comun în fizionomiile lor: dar e întrebarea dacă această impresie nu e uneori pur și simplu rezultatul înfățișării în acele costume, cu părul la fel tăiat, fața rasă, etc.?

Lucrul acesta trebuie ținut cu mare atențiune în seamă, pentru ca fizionomistul să poată apoi găsi într'adevăr trăsăturile comune ale tipului criminal, cari cu adevărat există. Chiar pe fețe tinere și cari nu se pot numi urite, se pot observa astfel de trăsături, mai ales în jurul ochilor și în privirea piezișă, nesigură.

Expresia feței poate face de altfel obiect de studiu nu numai în ce privește pe criminali, dar și pe oamenii normali. Cine nu știe că un copil prins cu minciuna are o expresie și o atitudine lesne de recunoscut: privirea sfioasă, în lături, udarea buzelor, atitudinea nesigură a corpului, frământarea degetelor — toate acestea sunt semne de recunoaștere ale unei conștiințe ce nu e curată. Cu deosebire e de remarcat udarea continuă a buzelor, care se explică prin faptul că escitarea nervoasă usucă mucoasele, lucru ce a fost observat și de Lavater. Darwin înseamnă în una din scrierile sale că în India se folosește în chip practic această observație, spre a se dobândi convingerea despre vina unui criminal. Acuzatului i-se dă în gură o mână de orez, pe care după scurt timp trebuie să o scuie iar. Dacă orezul e uscat, acuzatul e osândit, — fiindcă se zice că din cauza muștrării de conștiință glandele salivale i se paralizază.

Va să zică: E un lucru stabilit că un semn caracteristic de recunoaștere pentru o natură de criminal este privirea

piezișă și nesigură. De altfel oricine poate să se asigure din viața de toate zilele că ochiul mai puțin decât orice se pretează la prefăcătorie: aceasta se poate constata și când e vorba de zîmbet, și când e vorba de jale și durere.

Ar fi însă iarăși a se merge prea departe dacă orice privire piezișă ar fi luată drept dovadă de instincte rele. Sunt oameni sfioși cari nu știu nici odată ce să facă cu ochii, mai ales dacă îi privește cineva cu insistență. De aceea acest singur semn trebuie să fie sprijinit și de altele, pentru ca să putem trage o concluzie oarecare.

Mai trebuie să ținem seamă de faptul că numai cei mai puțini dintre criminali sunt din naștere, — cei mai mulți devin, prin influențe nenorocite exterioare, și încep cu viața usuratică, lipsa de ocupație, risipa, aventurile, ș'așa mai departe. Proletariatul, lipsa, sărăcia neagră, pot să facă de asemenea un criminal dintr'un om care în alte împrejurări ar fi fost perfect cinstit. Orice criminalist trebuie deci să se intereseze și de viața de mai înainte a criminalului și nu numai de fizionomia lui.

Un autor care și-a câștigat renume mare cu studiarea tipului criminal este francezul M. B. Tarde. În scrierea lui de căpetenie vorbește în chipul următor despre fizionomia criminalilor:

— „Pare a fi dovedit că făcătorii de rele au o frunte îngustă, cu încrețituri, orbitele ieșite de-asupra ochilor și foarte largi, ceva asemănător cu orbitele pasărilor de pradă, fălcile ieșite și urechile depărtate și mari; la aceste stigmatice se mai adaugă adesea o lipsă de simetrie între cele două jumătăți ale feței. S'a mai găsit că femeia criminală are oarecari particularități ale craniului ce se aseamănă cu ale craniului bărbătesc și nu le are femeia normală. Mai e de remarcat particularitatea că criminalii de un sex sau altul sunt în mare majoritate bruni, și mult mai rar blonzi. Părul lor este de obicei bogat, des, — însă numai părul capului; bărbatul criminal are barba rară și aproape niciodată nasul nu-i este drept. Hoțul ordinar e de obicei carne, ucigașul are nasul corolat.“

Drept semn cu deosebire caracteristic, citează și Tarde privirea piezișă a criminalului; asasinul o are rece, fixă și lipsită de orice strălucire, hoțul neliniștită, răătăitoare: — e bineînțeles că nu e vorba aci de asasini și hoți ocazionali, ci de cei de profesiune.

Cele mai întinse cercetări cu privire la exteriorul criminalilor le-a făcut Cesare Lombroso, cunoscutul profesor din Turin care a studiat pe criminal din punct de vedere antropologic, medical și juridic.

Teoria lui Lombroso se sprijinește pe concepțiunea că trebuie să vedem în criminal un tip de om special ce se deosebesc de omul normal prin organizarea lui corporală. Această teorie e încă discutată. Foarte important e însă materialul de fapte adunat de Lombroso.

Astfel, cercetarea a 383 de crani de criminali, făcută de el și de alți învățați, a dat rezultatul că la criminali capacitatea craniului e în mod remarcabil inferioară aceleia a craniului normal, ținând seama de nționalitate și de rasă. Mai târziu profesorul anatomist Th. v. Bischoff a stabilit că și greutatea creierului criminalilor e inferioară mediei normale.

Unele semne care de asemenea caracterizează, dar nu ca regulă generală, tipul criminal, mai sunt: forma craniului ascuțită, neegalitatea celor două jumătăți ale craniului, alte neregularități ale oaselor capului, dezvoltarea neregulată a măselelor din urmă, — însăși unele particularități ale craniului criminalilor, cari îl fac să aducă cu forma craniului unor animale de pe o scară zoologică inferioară. S'ar mai fi constatat că în junetea lor criminalii cresc mai repede decât oamenii normali, în deosebi mâinile lor, adică brațele, sunt mai lungi.

Observațiile pe care le-au făcut ceilalți antropologi și pe cari le-am înșirat mai sus, le-a confirmat și Lombroso, cu noi și numeroase exemple și dovezi. Totuși nu s'ar putea spune că studiul tipului criminal este perfect; mai pot fi multe observații și constatări de făcut, până ce, de pildă, să se poată recunoaște cu siguranță un tip criminal, despre care n'ar exista încă alte dovezi hotărâte.

Mai ales că tocmai criminalii sunt adesea meșteri în prefăcătorie, pecând oamenii nevinovați pot fi intimidați până p'acolo, în cât că apară cu unele stigmatice (sguduirea nervoasă, privirea).

Insfârșit, la observarea ce s'a făcut, că studiile antropologice nu pot să ducă la concluziuni cât de cât sigure, deoarece se întâlnește destul de des figuri descrise ca tipuri criminale „în cele mai bune societăți“, — s'a răspuns: De unde știți d-voastră că acestor tipuri nu le-alipsit decât ocaziunea pentru ca să devină în realitate ceea pentru ce păreau destinați? . . .

Fizionomistica nu e încă o știință, dar ea spune multe lucruri interesante aceluia care se ocupă de ea cu seriozitate și fără idei preconcepțute.

Cel mai vechi raport de Poliție

Semnamentele lui Iisus Hristos, „luate“ de proconsul Publius Lentulus

Biblioteca Vaticanului este, precum se știe, una din cele mai bogate din lume. Arhivele ei constituiesc o mină nepuizabilă ce până astăzi, nici nu a putut fi încă complet inventariată.

Prin îngrijirea papei Pius al XI, a văzut din nou lumina zilei, un document uitat de multă vreme și care constituie cel mai vechi raport de poliție cunoscut până acum. El emană dela proconsulul Publius Lentulus, predecesorul lui Pilat, în Iudea.

Raportul se referă la M. N. Iisus Hristos.

Proconsulul semnaleză, că atențiunea sa a fost atrasă de personalitatea acestui din urmă, și cu prilejul acesta îi face o descrițiune, destul de completă pentru o epocă în care bertillonajul și dactiloscopia erau necunoscute.

Iată cum e descris, Hristos, de către proconsul:

„Părul său este blond și lung, lins până la urechi, iar de aici, căzând în bucle pe umeri. O cărare la mijloc îl separă în două părți egale.

Hristos poartă barbă; ea este de un blond mai închis decât părul, și se termină în două vârfuri. Ochi îi sunt de un albastru limpede; expresiunea lor e de obicei dulce; dar în anumite clipe, reflectează o mâine îngrozitoare. Obrajii sunt ușor colorați în roz. Talia acestui om este normală și bine făcută. El are ținuta dreaptă, vorbește puțin și vocea îi e dulce. Nici odată nu a fost văzut răsând, dar de multe ori plângând. Măinile în sunt bine îngrijite.

Poartă numele de Iisus, fiul Mariei. Prietenii săi îl numesc Fiul lui Dumnezeu.“

Iată un „portret vorbit“ cât se poate de complet și pe care nu știm câți dintre ofițerii noștri de poliție de astăzi, l'ar putea face: deși trăim în epoca tehnicii polițienești: fotografia metrică, dactiloscopia, antropometria, poroscopia etc.

Dacă Hristos ar fi trăit în vremurile noastre, și în țara noastră, — posteritatea păstra următoarele „signalmente“ asupra fiului omului:

talia = potrivită	fruntea = potrivită
părul = castaniu	nasul = potrivit
ochii = albaștri	gura = potrivită
obrazul = bălan	barba = barbă
mustățile = castanii	semne particulare: n'are.

Progresele banditismului american

În nici o țară din lume nu a crescut într'un mod așa de înspăimântător criminalitatea ca în America. Niciodată și nicăieri nu s'a mai pomenit o astfel de băntuire a banditismului, ca acolo.

În America nu mai sunt rare cazurile, când bandiții într'un automobil furat și acela de undeva jefuesc în apro-

piere de Newyork trenuri de marfă și cariote postale cu scrisori de valoare, sau atacă pe câte un cassier de bancă prădându-l ziua'n amiază mare

Pe fiecare zi ziarele relatează aceleași cazuri. Într'o prăvălie oarecare întră un om, cere ceva, și când negustorul se întoarce se găsește amenințat de un revolver. Și întotdeauna afară așteaptă un automobil, care dispore apoi cu făptuitorul și cu prada. Iar dacă victima are imprudenta să facă vre o mișcare suspectă e culcată la pământ fără nici o vorbă pentrucă pentru bandiții din America o viață de om e un fleac.

Datorită acestui fapt în America în cursul ultimilor zece ani au fost comise nu mai puțin da 85.000 de crime. Cifra aceasta înseamnă, că aproape în fiecare cias într'un loc oarecare al Americii un om își pierde viața prin omor.

Comparată cu criminalitatea din Europa se constată faptul, că printre 634.000 de persoane în Europa este numai un ucigaș, pe când în America sunt 53 de ucigași.

Acest mare procent al criminalității se atribuie în primul rând simpatiilor, pe cari publicul American le arată ucigașilor. Și aceste sentimente nepotrivite apără pe criminal nu numai de pedeapsă, ci în multe cazuri și de arestare.

Poliția, care în America este foarte împovărată din cauza personalului insuficient de care dispune are o sarcină prea grea față de mulțimea și îndrăzneala crescândă a bandiților. Astfel ea arestează numai pe criminalii, de a căror fapte se ocupă ziarele. Iar dacă aceste pierd intere-

sul pentru vre-un fapt, atunci poliția încetează orice urmărire.

Pentruca să ne putem face o iconă fidelă a acestei stări trebuie să amintim, că tot personalul polițienesc al orașului Newyork nu numără mai mult de 11.500 oameni în care număr se cuprinde și personalul administrativ, agenții de comunicație etc.

Pentru toată întinderea de 314 mile pătrate a orașului, cu strade în lungime totală de 3900 mile și cu a populație pestriță de 7 milioane locuitori, nu sunt disponibili decât 6000 de agenți polițienești propriu ziși adică un polițist pentru un kilometru de stradă și pentru 1167 de locuitori. Dar nici acești 6000 nu sunt de serviciu în acelaș timp, ci în trei echipe, astfel că în realitate vine un polițist pentru 3 km de stradă și 3500 locuitori. Cu astfel de forțe polițienești bandiții se joacă,—și loviturile le dau de preferință în locurile cele mai freventate, unde se pierd apoi prin mulțime, așa că polițistii, chiar înarmați, nu cutează să tragă după ei.

Băneile și casele comerciale mai mari nici nu-și mai pun nădejdea în poliție, ele își au serviciile proprii de detectivi și agenți: de asemenea oficiile postale își au toate gărzile lor speciale de soldați de marină.

Între astfel de împrejurări nu e mirare dacă în țara tuturor progreselor și banditismul—din punct de vedere științific — este acolo în plin progres, fapt, care a fost constatat de poliția americană nu demult în urma unui incident de stradă.

Cu această ocaziune s'a descoperit, că în America există o instituție specială „pentru cultura și educarea așa zișilor *highwaymen*” sau pe românește: „bandiților la drumul mare”, care face educația candidaților prin caete dactilografiate, întocmite după modelul cursurilor prin corespondență.

În această biblie, care aplică sistemul în scopul „educării asociațiilor criminale” în direcția loviturilor cu succes începătorii găsește sfaturi practice și îndrumări folositoare pentru reușita operațiilor „în stil”, ceea ce dovedește încăodată, că Americanii cu spiritul lor practic au știut face și din banditism „o știință”.

Tot cu același prileg s'a mai făcut și o altă descoperire, care dovedește că adevărat banditismul american nu înțelege să rămână în urmă nici cu utilizarea nouălor invenții moderne.

Anume, când pe una din străzile principale ale orașului Los Angelos trecea într'o seară cu farurile stinse și în plină viteză un automobil, agenții poliției au făcut somațiile de rigoare, conducătorul automobilului aflându-se în îndoiță cupă: călcarea regulamentului circulației cu privire la viteza și la aprinderea farurilor. Când însă văzură că somațiile se dovedese inutile au impus regulamentul cu revolverul. În adevăr șoferul lovit în umăr a trebuit să stopeze.

În clipa aceasta însă un bărbat, aplecându-se pe portiera vehiculului, trase asupra celor doi agenți, cari nici ei nu se lăsară mai pe jos și ripostară pe dată. Două gloanțe loviră pe individ în plin piept.

Polițistii se așteptară să-l vadă prăbușinduse la pământ. Mare e fu însă mirarea, când aceasta nu se întâmplă și necunoscutul atacator nu căzu în mâna agenților decât după o lovitură puternică dată la picior.

Dus la poliție, se constată că sub haină, banditul purta un soi de veston făcut dintr'o placă de oțel cromat, groasă cam de vre-o 12 mm și absolut refractară gloanțelor, care esplică apoi și nedumerirea polițistilor.

Cel mai mare aventurier al secolului trecut

O viață de îndrăsneli criminale și înșelăciuni rafinate

Anthelme Collet s-a născut la 10 April 1785 la Bellay, în departamentul Aisne. — După o copilărie în cursul căreia își manifestase nu odată instinctele rele, un unchi al său, căpitan de geniu, l-a dat în Școala militară. Examenele și le-a făcut cu succes, și cum pe vremea aceea cursurile erau scurte și înaintările se făceau repede, la vârsta de 16½ ani e numit sublocotenent. Incorporat în regimentul 101 de linie e expedit la Brescia.

Era în 1801, în peninsula era pace aproape neturburată și Collet ofițer tânăr și elegant, duce o viață veselă. Dar timpurile încep să se turbure iar și în 1805 războiul reîncepe. Asta nu-i venea la socoteală lui Collet. Rănit într-o bătălie, e evacuat la Neapol într'un spital.

Rana se vindecă destul de repede, dar meseria de războinic, cu primejdiile ei, a pierdut orice atracție pentru eroul nostru, care se simte atars cu totul spre alte destinuri.

Pe când se gândea în patu-i de convalescent la cel mai bun mijloc de a dezerta, în patul de-alături e adus un șef de batailon foarte grav rănit. Acest nenorocit, văzând că i se apropie sfârșitul, încredințează lui Collet toate hârtiile sale personale, o pungă destul de bine garnisită, două inele și un ceasornic de valoare, rugându-l să ducă toate acestea familiei sale, dacă și când avea să se întoarcă în Franța. Collet făgăduiește muribundului tot ce vrea: dar după ce acesta își dă sufletul, aruncă în foc hârtiile și își însușește banii și obiectele de preț.

Face într'adins pe convalescentul cât se poate mai mult și, în vremea aceasta câștigă simpatia duhovnicului închisoarei, un călugăr dominican. El convinge că vrea să renunțe la viața lumească și să se călugărească și dânsul. Dominicanul, încredințat că a făcut convertirea unui suflet în slujba Domnului, când Collet își primește foaia de drum, îl însoțește la un *telał*, unde ofițerul își schimbă uniforma cu un costum civil. Apoi amândoi iau drumul Casertei, la câteva leghe de Neapol.

În cele din urmă, mulțămăit duhovnicului, Collet e admisă ca frate în mănăstirea St. Petru, destinată în deosebi ca să formeze misionari de propovăduire.

Haina mi face pe călugăr. — Falșul religios, cu o minunată dibăcie, câștigă în curând simpatia mănăstirii întregi, și cum frații aveau să țină pe rând predici, el găsește într'un colț prăfuit al bibliotecii un volum din Predicile celebre ale lui Massilon. Și le traduce din franțuzește în italianește, și iată-l uimind pe călugării neștiutori cu marele lui meșteșug de vorbă.

În cele din urmă e *hirotonisit* misionar și trimis, dimpreună cu alți frați, să propovăduiască prin centrele principale ale diecesei. Pantahuza produce, și el știe întotdeauna să pună câteva mișoare la o parte. Într'o zi când primarul din Valina, primindu-l cu multă prietenie, îl lasă un moment singur în cabinetul său, el trage un sertar din care-și însușește dintr'un teanc câteva pașapoarte semnate, însă cu numele în alb.

Pregătit astfel, se hotărăște să părăsească mănăstirea și să reîntre pe scena lumii.

Într'o bună zi se duce la stareț și îi ține cam următorul discurs:

— Prea sfinte, eu am în Franța un titlu de rentă de 10.000 de franci anual. Hotărît mai mult ca oricând să mă stabilesc aci, la umbra pașnică a acestor ziduri pentru totdeauna, aș dori să ofer această mică avere celor cari m'au adăpostit cu atâta generositate. Dacă deci îmi dați voie, mă voi duce la Neapol, la bancherul mănăstirii noastre, ca să-i dau toate informațiile trebuincioase spre a se pune în legătură cu familia mea și, prin intermediul ei să facă să se

negocieze acest titlu. Indată după terminarea operației, voi depune în mâinele voastre capitalul pe care-l reprezintă. Pân'atunci, fiindcă de trei ani n'am primit venitul, sunt 30.000 de franci, cari vor putea fi ridicați numai decăt.

Starețul felicită pe Collet pentru evlaviosu-i gând și, chiar a doua zi îl expediază la Neapol, la notarul Torlona, cu o scricoare de procură în regulă.

Notarul, de bunăcredință, și pe cuvântul starețului, numără numai decăt fratelui 22.000 de franci în contul celor 30.000 ce avea să încaseze dimpreună cu titlul de rentă despre care Collet îi dă toate amănuntele ce a știut inventa.

În zorii zilei următoare, Collet pleacă, spunând că trebuie să se întoarcă de grabă la mănăstire. Dar numai decăt se duce la un croitor, unde își cumpără și plătește imediat un bogat costum civil, spunând că e însărcinat cu o misiune secretă pe lângă Papa și nu poate să-și urmeze drumul în haine călugărești. Cu haină și vestă franceză cu pantalon și ciorapi de mătase, cu ghete cu cataramă, cu perucă pudrată după moda veche, e de nerecunoscut. Apoi tocmește o trăsură cu doi cai buni și ia drumul spre Aversa.

Marchizul și comisarul — La Aversa, descinde la hotelul St. Gabriel și, deîndată ce e singur în odaia lui ia unul din pașapoartele cu numele în alb, cu ajutorul căruia ia numele și titlul de „*Marchizul Dada*.” Apoi ia drumul la Capua.

Aci, serviciul de poliție e foarte sever și numeroși agenți, așteptând sosirea diligențelor, examinează hârtiile călătorilor. Collet își prezintă pașaportul. Agentul ia pergamentul, îl întoarce pe toate părțile și încrunță sprâncenele bănuitor. În cele din urmă pune pașaportul în buzunar și declară călătorului că i-l va readuce la hotel. Collet, la aparentă calm, dar în sinea lui mai mult mort decăt viu, trage cu bagagele sale la hotelul Străinilor, unde comisarul nu întârzie să i se anunte.

O pățise? Nu. Din contră. Acest important funcționar venea cu pălăria în mână să ceară scuze pentru dobitocul de agent care a oprit pașaportul „*domnului marchiz*”. Collet, văzând ce întorsătură iau lucrurile, mai întâi făcu pe indignatul, apoi pe generosul. Declară că nu reclamă și iartă pe agentul prea zelos, ba îi trimite bașis o monedă de aur, iar pe comisar îl invită la cină.

Acesta e flatat la culme, și la masa îmbelsugată a marchizului îi poveste fel de fel de întâmplări din cariera lui ca să-i dovedească ce ager e în meseria lui și cum simte dela o postă și pe cel mai rafinat dintre făcătorii de rele.

A doua zi Collet pleacă din Capua ca un mare senior, însoțit de un mic lacheu de șasesprezece ani pe care l-a angajat și de ploconelile bunului comisar care i-a vizat pașaportul și a dispus ca domnului marchiz să nu-i lipsească buni cai de postă.

Un chilipir neașteptat. — Dela Capua la Roma prin Gaeta sunt vr'o 40 de leghe. Pe drum, dincolo de Gaeta, falșul marchiz întâlnește un ofițer francez, care neputându-și procura cai și trăsură, își făcea drumul pe jos. Soarele și praful erau supărătoare, umbră nicăirea. Collet opri și ofert ofițerului să-l ia în trăsură. Acesta primi cu multă plăcere: se ducea la Terracina, în concediu de convalescență, — și când descinse își repetă călduroasele mulțămiri.

La popas. pe când scutură interiorul trăsुरii, micul lacheu al lui Collet găsi printre pernele ei un portofoliu pe care i-l aduse. Era al ofițerului care-l pierduse din buzunar. Conținea o comisiune de locotenent, un brevet și o cruce a Legiunii de onoare, precum și un concediu în regulă dela regimentul 10 de linie. Apoi hârtii personale de identitate și scrisori familiare. Pe scurt, o stare civilă completă. Totul

pe numele Louis-Charles-Alexandre Tholozan din Lyon. Era un *chilipir* nesperat.

Collet nu stete la îndoială să-și părăsească închipuitul marchizat, care în niciun caz nu putea să-l ducă departe, și își atribuie această personalitate mai efectivă. În loc să restituie portofoliul proprietarului legitim, și-l însușește. Apoi schimbând iarăși costumul, se îmbracă mai modest, își atarnă decorația bravilor pe piept, și astfel își face intrarea în Roma.

Un oaspe neprevăzut la Vatican. — Descinzând la hotelul Ambasadorilor, se gândește ce să mai meșterească. Dar pleacă continuu să-i cadă de-a gata.

Pe când se plimba prin Roma și admira în biserică S-tului Petru capodopera lui Michel-Angelo, un abate, atras de înfățișarea-i simpatice, intră în vorbă politicos cu dânsul. După ce vorbiră câțva timp de arhitectură, pictură și sculptură, trecură la alte subiecte. Collet se prezintă: locotenentul Tholozan. La acest nume abatele tresare. Cunoaște familia. Un amic al său e însurat, la Lyon, cu o fostă domnișoară Tholozan. Mulțumită scrisorilor din portofoliu pe care le-a studiat, Collet răspunde fără să se încurce la toate întrebările abatelui, și iată că iese la iveală în cele din urmă precum că acel amic al abatelui e propriul său cumnat.

Abatele se prezintă și el: e abatele Faux, secretar al Eminenței sale cardinalul Fesch, unchiul împăratului Napoleon. Locuiește chiar în Vatican și oferă simpatului ofițer o odaie în locuința lui pentru tot timpul cât are de gând să stea la Roma. Collet se lasă câțva timp rugat, de formă, apoi primește și, peste câteva zile cardinalul întorcându-se dintr-o scurtă călătorie, îi acordă o audiență foarte amabilă.

Locuind sub același acoperământ cu Papa și cu asemenea legături, pretinsului Tholozan i se deschid terenuri noi de exploatat. Mai întâi ușurează de 60.000 de franci pe un negustor de stofe, furnizor al Vaticanului, sub cuvânt de a-i fructifica în plasamente avantajoase pe cari le știe el. Bancherul cardinalului îi varsă 30.000 de franci, de cari are nevoie pentru „cheltueli urgente“ în așteptarea unor fonduri cari o să-i sosească din Franța; giuvaergiul cardinalului îi încredințează 60.000 de lei în pietre prețioase, plătiabile în trei rate. Nu disprețuiește nici profituri mai mici; ia 5000 de franci dela duhovnicul S-tului Colegiu și 1800 de franci dela grădinarul Papei. Totul era că trebuia operat repede. Însfârșit, repetând lovitura cu pasapoartele primarului din Valina, Collet pune mâna, în cabinetul abatelui Faux, pe acte de preoție și pe un decret de numire de episcop.

Astfel înzestrat, își reia sborul în grabă, spunând amicului său că dorește să-și revadă familia din Franța. Ia cu dânsul și pe un brav preot, părintele Polliard, pe care să însăreineză să-l conducă până la Turin.

În primejdie mare. — Într-aceea victimele marelui escroc începeau să-și dea seama pe rând de înșelăciunile ca cari fuseseră trase pe sfoară. Superiorul mănăstirii și notarul din Neapol depuseseră plângeri; imbecilul comisar din Capua, furios că fusese purtat de nas, se puse în mișcare; adevăratul Tholozan a dat de știre poliției despre dispariția portofoliului, și urmele vinovatului se luară până la Roma.

Cardinal Fesch se neliniștește la rândul lui, și trimite în grabă un curier părintelui Polliard, dându-i de știre despre bănuielele ce apasă asupra tovarășului său de drum și cerându-i să facă tot posibilul ca să lămurească aceste bănuiele și la nevoie să ceară să fie arestat.

Cei doi călători tocmăi ajunseseră la Turin, încântați unul de altul. Părintele Polliard, zăpăcit de misiva cardinalului și neputând să dea crezământ unei aventuri atât de abracadabrante, nu găsește nimic mai bun de făcut decât să arate scrisoarea lui Collet. Poate voia cu acest chip să-l confunde, Dar Collet nu era dintr-aceia. Citi scrisoarea, zâmbi

dând din umeri și zise că: știe el ce e asta. Unul din foștii lui camarazi de regiment, cu care se certase în urma unei aventuri amoroase, a vrut desigur să-și răsbune denunțându-l că el ar fi escrocul căutat. Dar această acuzare e absurdă, și o dovedește numai decât. — „Proba cea mai bună că n'am furat nimănui nimica, încheiă el, — e că n'am niciun ban. Așteptam aci a scrisoare de valoare din partea familiei mele, și cum n'am primit-o, n'am nici cu ce să-mi urmez drumul.“ Părintele Polliard, emoționat până la lacrimi se aruncă în brațele noului său amic cerându-i iertare că l-a bănuțit și... îi oferi 1500 de franci ca să-și poată continua călătoria.

Într-acestea Collet, văzând că poliția e pe urmele lui, înțelege că trebuie s'o șteargă repede dacă nu vrea să facă cunoștință cu paiele umede ale închisorilor. Peste un ceas, se desbracă de personalitatea locotenentului Tholozan, scoase un alt costum din geamantan, își schimbă coafura și, grimat cu îngrijire, deveni, prin fabricarea unui nou pasaport, „Domnul de Mondovi.“ Apoi, părăsind Turin, trecu în Elveția și la Lugano.

La Lugano, cumpără o tipografie pe care o exploatează în comandită cu un asociat care cunoștea meseria. Poliția îi pierduse urma, și astfel el petrece acolo o iarnă liniștită și plăcută.

Îi vine apoi fantazia să se întoarcă în Franța, unde reușește să i se dea parohia dela Monestier ce era vacantă. Era o parohie grașă, și un întreg Collet, cu cel mai mare sânge rece, predică, botează, cunună, îngroapă... Într-acestea anunță că are să restaureze biserică și adună sume importante în diecesă; apoi deodată falșul preot dispăre iar, — cu banii bisericii pe lângă ceilalți.

Ca să-și piardă bine urma, se întoarce în Italia printr'un mare ocol. Își face un moment apariția iar la Turin, unde e cât p'aci să fie prins cu mâna în sac, prezentând spre achitare un cec fals de 10.000 de franci. Scapă cu dibăcie, și îndrăzneala marindu-i mereu, se hotărăște să se aventureze în lovituri mari de tot.

Scoate din geamantan un costum de episcop confecționat la Lugano și păstrat cu îngrijire, împlinește decretul papal de investitură și își face intrarea în comitatul Nizzei cu „dom Pasqualin“, episcop titular („in partibus“ = în părțile necredincioșilor, adică fără eparhie anume, cum sunt mulți în Biserică cea catolică).

Episcopul atacat de tâlhari. — Episcopul Nizzei, înștiințat de sosirea lui, veni numai decât să-l viziteze la hotelul unde descinsese și îi oferi ospitalitatea sub propriu-i acoperământ. Cunoștințele eclesiastice ce avea și o preparare amănunțită a rolului ce-și propusese să joace, îi permiseră lui Collet să nu se trădeze nicio clipă. Împărțea binecuvântări, inspectă seminarii, ținea predici plagiate. Pleacă apoi la Grasse, încercat de daruri, și însoțit de un duhovnic care-i fu atașat anume.

Înainte de plecare, chiamă sub un pretext oarecare patru țărani sdraveni, și pe un ton glumeț le esplică, în secret, că vrea să joace o farsă duhovnicului său, care se laudă prea mult cu puterea și curajul lui. Deci dânsii să se găsească, în inserare, la un loc anumit și să se prefacă a-i ataca trăsura, travestiți în briganzi. Le promise o recompensă de 500 de franci de om, — dar mai înainte de orice, să nu crăcească.

Totul se petrecu după planuire. Atac mascat al pretinșilor briganzi, mulțumiți de banii câștigați așa de ușor și amuzați și ei de „farsă“, oprirea trăsorii, legarea *vizitiului*, numeroase împușcături oarbe. Pe când duhovnicul, crezându-și ceasul morții sosit, leșină, „Episcopul“ roagă pe briganzi să le cruce viața, oferindu-le tot ce posedă el și însoțitorul său. Învoiala se face, Episcopul dă bandiților un portofoliu în care se găsea pur și simplu suma învoită, vizitiul e deslegat și drumul continuă.

La Grasse, la sosire, mare emoțiune, plângere la poliție. Duhovnicul și vizitiul, tremurând încă, mărturisiră de cea mai bună credință, atacul și jefuirea.

— Aveam, declară Eminentia Sa, 80 de mii de franci.

Peste douăzeci și patru de ore, prin subscripție publică se adună 110.000 de franci ce i se oferă, cu devoțiune, pe o tavă de argint.

După această lovitură de maestru, era primejdios pentru Collet să mai stăruiască pe această cale. De aceea se și grăbi să-și urmeze drumul incognito, fabricându-și o altă stare civilă, — spre Paris.

O capod'operă de îndrăzneală. — Atunci concepu cea mai îndrăzneată și uimitoare din incarnațiile sale. Era în 1812, anul în care Napoleon pornește campania din Rusia.

Toate administrațiile, civile și militare, sunt în fierbere și în prefacere continuă, pe fiecare zi se numesc funcționari noi în slujbe nouă. Collet își fabrică o numire de inspector general în armată, pe numele bine sunător de Charles-Alexandre, conte de Borromeo, precum și o serie de acte prin cari se însărcinează cu organizarea armatei din Catalonia. Căci pe când împăratul pornește în stepele depărtate dela nord, războiul continuă să bântuie în Spania, unde împotriva lui Wellington, luptă Suchet, Soult și Marmont.

Procurându-și un costum de general, Collet ia drumul Lyonului, apoi coborî la Drome și se înfățișează deodată comandantului citadelei Valencei.

Acesta, care nu fusese prevenit de o asemenea înaltă vizită, rămâne întâi mirat, dar Collet îi prezintă actele sale. E plin de *prestanță* el însuși, în uniformă aurită și împodobită cu decorații; vorbește cu autoritate și cu bunăvoință în același timp, așa cum obișnuiesc adevărații superiori. Comandantul aruncă o privire de formă asupra hârtiilor, scuzându-se de mișcarea lui de ezitare. Collet anunță că a doua zi își alege un stat major dintre ofițerii cei mai impozanți.

La ora hotărîtă, garnizona întreagă e în picioare. Trămbițele sună, tobele bat... Collet trece revista. Binevoiește apoi să se declare mulțumit, imparte decorații, face înaintări. Pe comandantul citadelei îl numește locotenent-colonel. Apoi d-l inspector general cere să i se deschidă cassa; nu prea e bogată, totuși, pentru trebuințele inspecției prelevează 20.000 de franci.

După sistemul său de a operă repede, Collet se arată grăbit și pleacă chiar a doua zi la Avignon, însoțit de statul său major. Indrăzneala-i merge atât de departe, încât trimite înainte o stafetă ca să prevină pe comandantul acestei fortărețe de sosirea sa. Intr'adevăr când sosește găsește trupele înșirate. Nu pierde decât timpul necesar ca să mai distribuie câteva decorații, și cere și aci să inspecteze cassa. O găsește mai garnisită decât pe cea din Valence, deci prelevează „pentru fondurile armatei Cataloniei“, 115.000 de franci.

Trece la Marsilia. Acum sgomotul sosirii sale s'a răspândit și îl precedează pretutindeni. Drapele la ferestre, regimente sub arme, decorații, înaintări, mare revistă de trupe, vizită la cassa... Rezultat: 200.000 de franci.

Repede, la Nîmes; aceleași urale, fanfare... Vizita: 300.000 de franci.

După aceste succese nemaiauzite, după această pescuire miraculoasă, prudentă cea mai elementară i-ar fi dictat lui Collet să se oprească aci. Dar se pare că pompa cu care era primit pretutindeni îl îmbătase, sau își făcea o glorie din a-și bate joc de toate autoritățile, civile și militare. Înainte la Montpellier, cu sărbătoreșcul cortegiul! Montpellier nu vrea să se lase mai prejos de Nîmes și de Marsili. După revistă, o recepție strălucită se dă la Prefectură.

Dar vai! *ulciorul nu merge de multe ori la apă...* În mijlocul banchetului, pe când cânta muzica și închinările de pahare alternau cu discursurile patriotice, un comandant de

jandarmerie apare deodată pe prgul sălei de banchet, — și declară că prefectura e împresurată și că arestează, în numele legiilor pe pretinsul conte de Borromeo, ca impostor și falsificator, dimpreună cu întreaga lui escortă.

Lovitură de teatru! Prefectul se uită ca prostit la Collet, iar ofițerii, invitați să-și predea săbiile, rămân muți de uimire și de rușine. Fiecare se crede jucăria unui vis.

Pe scurt, iată-l pentru prima oară în viața lui pe Collet sub lacăt. Dar nu pentru mult timp.

Travestiri la vedere. — Afacerea era gravă și bineînțeles că Collet se ferea să-și descopere identitatea. Ancheta se anunță lungă și grea. În Montpellier nimeni nu mai vorbea de altceva decât de această extraordinară afacere, pe când prizonierul la rândul lui nu se mai gândia la altceva, decât la mijloacele prin cari să poată scărpă. Prefectul avea să i le dea.

Acest funcționar imprudent, în cele din urmă ajunsă să ridă de aventura în care fusese tras pe sfoară, și cum toată lumea voia să vadă pe îndrăznețul mistificator, avu nenorocita idee să-l prezinte, la un dejun, notabilităților orașului. Patru jandarmi aduseră pe Collet, care se supunea blând ca un miel, și îl puseră să aștepte într'o odăiță de lângă bucătărie, până să fie introdus în sofragerie.

Rămas singur, Collet nu pierde vremea. Deschide un scrin și găsește acolo un costum complet de bucătar. Il îmbracă repede, ia câteva *farfurii* dintr'un dulap, și pe când cei adunați rîdeau cu naivitate, de mai înainte, de scena ce așteptau să urmeze, el iese liniștit, trece prin mai multe odăi în cari se întâlnește cu alți servitori cari nu bănuiesc nimic, și sub nasul jandarmilor ce nu-l recunosc, se face nevăzut.

Peste câteva minute fuga-i e descoperită, se dă alarma și poliția pornește goana prin împrejurimi.

Dar Collet n'a fugit așa departe. În scurtele momente ce au urmat, a găsit, nu se știe cum, mijlocul de a-și schimba costumul de bucătar cu unul de lucrător, și astfel s'a prezentat la un maestru zidar de peste drum de prefectură, întrebând dacă n'are de lucru, și dacă poate să-l adăpostească peste noapte, fiindcă zicea, e venit de curând în oraș. E angajat îndată, și spunând că e obosit, Collet se duce la culcare. A doua zi e bolnav, și nu poate părăsi patul, a treia zi și cele următoare tot așa... Bunul patron zidar se interesează de boala lui, și între altele îi povestește și despre cercetările zadarnice ale poliției ca să pună mâna pe faimosul escroc, pe care nici pe departe nu-l bănuiește în acest muncitor simplu și naiv după vorbă și purtare.

Poliția, de altă parte, care îl căută pretutindeni, nu s'a gândit niciun moment că poate fi așa de aproape. Prefectul fu pedepsit, pentru prostia sa, cu treizeci de zile arest în casă, și Collet, din odăița lui, îl putu vedea pe fereastră, învârtindu-se în jos și în sus ca un urs în cușcă, în apartamentul lui.

Când simți că cercetările după el au încetat, Collet începu să se facă mai bine, și când crezu că putea să se depărteze în toată siguranță, într'o noapte pleacă fără adio, dar nu fără ca să ia cu dânsul economiile găzduitorului său, ca drept recunoștință.

Ultimele aventuri. — Dar de acuma steaua începe să-i apună. Arestat și adus înaintea Curții cu jurați, e condamnat la cinci ani muncă silnică.

Nenorocul nu-l descurajă. După ce-și făcu pedeapsa, era acum supus supravegherii și nu putea să se mute dintr'un loc într'altul fără permisiunea autorității.

Își alege reședință într'un mic sat din Ain, la Passin. Era obligat să se prezinte de două ori pe zi la primărie, și jandarmii puteau ori când, ziua sau noaptea, să intre la el să se asigure că era acolo. — Populația i se arată ostilă, copiii îl arătau cu degetul și aruncau cu pietre după dânsul, — înfărșit Collet, cu toate că păstrase sume frumoșele din cele

câştigate în cariera-i de până atunci, și pe cari le știuse ascunde, numai putu suferi aceasta existență și se hotărî la noi întreprinderi.

Prin mijlocirea unui fost avocat anume Charpentier, își procură pentru 10 mii de franci un pașaport fals și fugе.

Scăpând de urmările poliției, timp de doi ani își urmează isprăvile, pe lângă că a reușit să ia cu dânsul și numeroasele bijuterii pe cari le preface în bani pe rând, după trebuințe.

Rătăcește prin toată țara, când reluându-și vechiul rol fals de călugăr, când făcând pe omul de afaceri și escrocând pe cine putea. La Toulouse a stat șase luni într'o mănăstire și în acelaș timp a găsit mijlocul să escrocheze 50 de mii de franci dela diferite persoane din oraș; apoi a fugit și cu banii mănăstirii. Intr'un rând, a fost recunoscut de unul din foștii lui tovarăși de pușcărie, care l-a amenințat cu denunțarea. Situația-i devenia din zi în zi tot mai grea și ajunse să nu mai trăiască altfel decât ca un iepure, mereu la pândă.

A fugit prin Montauban, Cahors, Gourdon, Sarlat, Périgueux. La Placcas în Charente, unde s'a oprit și a încercat să locuiască câțva timp, a fost curând luat la ochi ca om fără căpătâi. E luat drept un fost ofițer al lui Napoleon, proscris de Restaurație și care se ascunde. Se întoarce în Dordogne, și reluând una din vechile sale incarnări, dă iarăș în nobleță și se împodobește cu titlul de conte de Golo. La Roche-Beaucourt, unde sosește, se prezintă el însuși comisarului, îl anistifică tot așa ca pe alți confrăți ai lui mai înainte și închiriază chiar la el un apartament, până să găsească, ziceă, o proprietate vrednică de dânsul pe care s'o cumpere. Dar toate aceste expediente sunt acum fără urmare, și când aude pe amicul său comisarul vorbindu-i în chip confidențial despre cercetările ce se fac în toată Franța ca să i se deă de urmă, nu mai ride. Simte cum lațul se strânge în jurul lui.

Asta nu-l împiedică însă să negocieze cumpărarea unei superbe proprietăți a văduvei unui consilier al curții regale și să se instaleze în mobilele lui, împresurat de numeroși servitori, — plata urmând să se facă peste trei luni. În ajun, el dispare iarăș ca de obicei, lăsând neplătiți furnisorii și servitorii. — Se duce după aceasta la Mans, unde i se infundă definitiv.

Un proces monstru. — Aci, voind par'că să-și încoroneze

cariera, se aruncă iar în escrocheriile cele mai sfruntate. După ce zăpăci orașul cu luxul și dărnicia lui, mai ales pentru biserici și săraci, se lansează într'o serie de afaceri fantastice, tot mai gășind naivi cari îi aduceau bani, vânzând, cu arvune pe care le încasă, moșii cari nu numai că nu-i aparțineau, dar uneori nici nu existau.

Dar, într'una din zile, și după sforțări desperate ca să scape, cade în mâinele poliției. Un proces monstru urmează.

Pe măsură ce procedura înaintează, acușările curg și firul afacerii nu se mai ispravește. Din toate colțurile Franței vin plângerii mai noi sau mai vechi. Un șir nesfârșit, în acelaș timp comic și de compătimit, de trași pe sfoară, unii rușinați și resemnați, alții furioși și răzbunători, defilează pe dinaintea justiției.

În ziua înfățișării sale înaintea Curții su jurații în fața unei lumi de curioși Collet se apără singur, cu mare dibăcie. Se recunosc vinovat, cu umilnță, de tot ce i se impută, mai mărturini și alte înșelăciuni cari fuseseră uitate de acuzare, — și ceru îngăduință, invocând remușcărilor sale, căința sa adâncă și dureroasă; mulți din public fură emoționați până la lacrimi. — Două zeci de ani muncă silnică fu încheerea acestei tradi-comedii.

După ce fu expus în public, pe un eșafod, cu mâinile legate la spate și apoi însemnat cu fierul roșu pe umăr, Collet rămase zecе luni în închisorile din Mans. Apoi fu deportat, în lanțuri, dimpreună cu alți osândiți, prin Paris la Brest. Lumea alerga curioasă, să vadă pe celebrul escroc.

Cinci ani, Collet a împlinit munca silnică la Brest. Autoritatea judiciară fiind informată că acest condamnat, prin felul lui de a fi, prea câștigase simpatia paznicilor, cari îl tratau cu prea multă blândețe, ordonă să fie transferat la Rochefort.

Aci fu tratat cu asprime, izolat într'o celulă, — dar totuși cu timpul știu, prin procedarea sa de a linge întotdeauna mâna care lovește, să-și facă cu timpul și aci viața mai suportabilă. A scris *Memorii*, pline de oftări și regrete sentimentale pentru „greșelile“ vieții sale.

Era aproape să-și îplinească pedeapsa, când a murit, la vârsta de cincizeci și cinci de ani în 1840, după o viață relativ scurtă, dar plină de cel mai extraordinar lanț de pun-gășii, înșelăciuni și escrocherii ce s'a putut vedea vreodată.

O expediție după o comoară într'o insulă de pirați

Expediții aventuroase se mai fac și în secolul nostru, epoca marilor progrese tehnice și a înfloriri civilizației.

Astfel, nu e mult timp de când s'a terminat o expediție a cărei scop a fost o căutare de comori, — expediție întreprinsă spre țărmurile braziliane. Un ziar din Brazilia a povestit următoarele amănunte despre această întreprindere:

Vestea mergea că în insula stâncoasă, pustie, Trimidade, sunt îngropate comori imense strânse de pirați (tâlhari de mare); pentru descoperirea acestor comori s'au pornit mai multe expediții însemnate, astfel în timpul din urmă, la 1885, la 1911 și în sfârșit acum de curând. Expediția aceasta mai nouă se întemeia pe o carte apărută la Londra, în care se descriau bogățiile ce trebuiau să fie acolo, și care cită și un document vechiu, al căru autor n'ar fi fost altul decât vechiul și vestitul șef de pirați Zulmiro. Această scriere zugrăvea chiar și piatra de recunoaștere, punctul de pornire al căutărilor fructuoase, pe care căutătorii de până atunci ai comorilor n'au reușit s'o descopere.

Pentru a se aduna suma trebuincioasă întreprinderii, s'au emis acțiuni de câte o sută de franci, cu perspectiva pentru posesorul fiecărei acțiuni de a realiza câștigul fabulos de 150.000 de franci.

Speranța unui astfel de câștig a făcut ca acțiunile să fie

repede subscribe și vaporul de expediție „Carolina“ a putut să-și ia drumul înzestrat cu toate necesare în vederea întreprinderii. Despre comoare ce ere vorba să fie căntată, întreprinderii. Despre comoare ce ere vorba să fie căntată, „căpitanul“ Zulmiro scria:

mile depărtare de țărmul brazilian, în două locuri deosebite. Într'unul se află nisip de aur, monete din diferite țări și pietre prețioase de o mare valoare. Acest depozit valorează aproximativ cinci milioane. Cealaltă ascunzătoare e mai mare, dar nu de acelaș preț. Conține lucrări de artă în aur și argint, și e fructul unor ani îndelungați de „piraterie.“

Ascunzătoarea cea mai bogată e descrisă mai cu deamănuntul, însă într'un stil care seamănă mai mult cu acela al povestilor din „O mie și una de nopți“, și care face onoare talentului de povestitor fantastic al autorului, dar nu prea are stampila veracității în aceeași măsură.

În realitate căutătorii de comori n'au găsit de cât pești, broaște țestoase, raci, — cu prețul unei foarte grele debarcări, și au mai dat peste un deal despre care afirmă că s'ar fi cufundat iarăș în valuri. . . Expediția a costat cam 300.000 de franci, pe cari i-au plătit încrezătorii în realitatea existenței comorilor.

ISTORICUL CĂRȚILOR DE JOC

Origina cărților de joc a fost multă vreme subiect de discuție; unii atribuiau invențiunea lor Franței alții Italiei, și în sfârșit alții, Germaniei.

După unii ele au fost inventate de Chinezii pe la începutul secolului XII, aduse de Mongoli în Asia occidentală și introduse în Europa de cruciați. După alții originea lor e indiană și Țigani ori Maurii le-ar fi introdus în Spania și în Italia.

În Europa cele mai vechi cărți de joc au fost fabricate în secolul XIV în țările supuse Veneției. Prima lor apariție în Franța datează din anul 1392 și s'ar datora nebulniei lui Carol VI, pe care au încercat să-l distreze cu aceste cărți desemnate și pictate de Jacques Gringonneur cărui i s'a atribuit multă vreme cinstea de a le fi născocit.

O cronică a lui Giovanni de Juzza de Cavelluzzo, păstrată în arhivele din Viterbe, iată cum lămurește această chestiune:

„În anul 1397 fu introdus la Viterbe jocul cărților, care veni din țara Sarsiniilor, unde se numea *naib*.“

Mai târziu, jocul de cărți se răspândi în Franța, și patima aceasta luă o astfel de proporție încât, la 22 Ianuarie 1398, prefectul din Paris trebui să dea o ordonanță prin care oprea de a se juca cărți în zilele de lucru.

Un text important în istoria jocului de cărți este distincția acordată în 1392, constând dintr'un premiu de 56 sols parisis (aproape 30 mii lei în moneda actuală), făcută de Charles Poupert, cămărașul lui Carol VI-lea „lui Jacquemin Gringonneur, pictor, pentru trei jocuri de cărți în aur și diferite culori.“

În cartea *Historie de la France expliquée* au musée de Cluny, Edmond Haraucourt spune că apariției paginilor cărți de joc se datorește invenția tiparului. Anume, fiindcă Regele prinsese gust pentru acest joc, care în curând ajunse la modă și doarece cărțile costau foarte mult, s'a ivit ideea de a grava imaginile pe scânduri de lemn, cari erau apoi înnegrite cu cerneală și aplicate pe velin.

Și astfel în chip inconștient se inventase arta care avea să ajute la propagarea ideilor (trebuie însă să spunem că această imprimare tabelară era cunoscută Chinezilor de nouă sute de ani).

Aplicațiunea aceasta s'a făcut în cursul secolului XV. Germania sta în fruntea fabricațiunii și orșul Uhlm deveni un centru important în această direcție.

GÉNIE DE LA GUERRE

LIBERTÉ DES CULTES

ÉGALITÉ DE DEVOIRS

GÉNIE DE LA PAIX

LIBERTÉ DE MARIAGE

ÉGALITÉ DE DROITS

GÉNIE DES ARTS

LIBERTÉ DE LA PRESSE

ÉGALITÉ DE RANGS

GÉNIE DU COMMERCE

LIBERTÉ DES PROFESSIONS

ÉGALITÉ DE COULEURS

O altă tradiție pe care unii autori spun că „nimic nu o justifică“ atribuie cinstea acestei inovațiuni lui Etienne Vignoles, zis Lahire, unul din cei mai bravi cavaleri ai lui Carol VII.

Cărțile de joc cu culorile franceze, pica, caro, coeur și treflă necunoscute pe vremea lui Carol VI, au apărut pela

n'avură nici un succes și către primii ani ai ultimului Imperiu, se reveni la desenele vechiului regim, cari n'au prea variat de atunci încoace.

În timpul revoluției franceze din 1789, gravurile de pe cărțile de joc purtau inscripții stabilite de revoluție.

Cliseul alăturat reprezintă cele douăsprezece figuri ale

1450. Lista personagiilor pe cari ele le figurau nu era încă definitiv fixată. Așa în secolul XVI ea a fost desăvârșită. La acea epocă se știa de acum, după cum spune Rabelais, să se combine cărțile în 216 feluri.

În veacul al XVII-lea se fixară aceste numiri: David, Alexandru, Cesar, Carol cel Mare pentru regi, personificând cele patru monarhii vestite ale Istoriei; reginele se numiră: Pallas (Minerva), Argina (Junon), Rașela și Juditha, Valeții primiră numele de Hector (numele unuia din ofițerii lui Carol al VII-lea), Ogler, (Ogier danezul, Lancelot (Lancelot du Lac), Lahire (numele războinic a lui Etienne de Vignoles, gentilom al lui Carol VII).

Sub Revoluție, figurile și gravurile ce aminteau tradițiile vechei monarhii fură înlocuite cu numiri și embleme în concordanță cu ideile epocii; Napoleon I le suprimă și ceru lui Louis David să deseneze modele de cărți nou, dar acestea

cărților de joc de pe vremea cea, purtând următoarele inscripțiuni:

- Forță: Geniul războiului.
- Fraternitatea: Libertatea cultelor.
- Siguranța: Egalitate în datorii.
- Prosperitatea: Geniul păcii.
- Pudoarea: Libertatea căsătoriei.
- Dreptatea: Egalitatea în drepturi.
- Gust: Geniul artelor.
- Lumină: Libertatea presei.
- Puterea: Egalitatea în rang.
- Bogăția: Geniul comerțului.
- Industria: Libertatea profesiunilor.
- Curajul: Egalitatea popoarelor.

Cele mai vechi măsuri fiscale privitoare la cărți datează de pe timpul lui Enrie III.

Falsificările și falsificatorii de bani

O excursie în lumea criminală

Progresele mari ale științelor tehnice din nenorocire servesc prea adesea și la perfecționarea artei criminale a falsificărilor. Falsificatorii lucrează și ei servindu-se de toate cuceririle și finețele științei, — și mai cu osebire se întâmplă aceasta la cel mai periculos dintre toate meșteșugurile de falsificare, falsificarea de bani.

Această indeletnicire tenebroasă a ajuns cu timpul la o perfecționare, încât adesea chiar un funcționar financiar cu oarecare experiență nu poate să deosebască dela prima vedere și fără o cercetare mai de aproape, o monedă falsă de una veritabilă, — iar viclenia și precauția, mijloacele ajutoare și trucurile profesionale ale falsificatorilor s'au desvoltat într-o astfel de măsură, încât autoritățile polițienești dintre toți criminalii cu aceștia au de luptat mai greu.

Aicea vom vorbi deocamdată numai despre falsificarea monedelor, adică a banilor de metal, rămânând ca să vorbim altădată despre falsificarea bancnotelor, a banilor de hârtie.

Bani falsi însemnează: monete de o valoare mai mică decât e valoarea oficială a banilor pe cari îi bat guvernele; astfel de monete se fabrică mai în toate statele; în deceniile din urmă însă s'au descoperit cele mai multe falsificări în Anglia și Italia. Și în Germania, Franța și America sunt destui falsificatori! — cei din America se disting prin dibăcia lor. Adevărata patrie sau înalta școală a falsificărilor de monedă rămăsese însă până în timpul din urmă Anglia. Italia venind în al doilea rând.

În Italia ispitesc pe falsificatori numeroșii vizitatori străini, cărora mai ușor li se pot strecura piese false de doi și cinci franci, și probabil că puțini vor fi fost turiștii prin acea frumoasă țară, cari să nu afi adus acasă drept amintire de călătorie și câteva probe despre astfel de monete false și fără preț. — În Anglia falsificarea e favorizată de mulțimea monedelor vechi cari au, sau aveau încă până de curând curs, precum și enorm de repede circulație a banilor în acea țară; poate că aci mai vine și tradiția, care face să subsiste și să se perpetueze vechi asociații de astfel de făcători de rele.

Falsificatorii de bani din toate țările și astfel și din Anglia se împart în două clase strict deosebite: fabricanții și platorii monedelor false. Aceștia din urmă se recrutează mai cu seamă dintre femei.

O celebritate aproape istorică a devenit în această privință o oarecare Barbare Spencer, care a lucrat cu două ajutoare ale ei, și timp de douăzeci de ani a pus în circulație, nesupărată, nenumărate sume de șilingi falși; ea a fost spânzурată în 1721 la Tyburn și corpul ei a fost dat pradă flacărilor. — La celebritate a ajuns în timpul mai nou și soția unui mare falsificator, anume Tom Croitorul, care timp de patrusprezece ani a pus în circulație banii falși fabricați de soțul ei.

Tom Croitorul, care cu numele lui adevărat se chema Thomas Raven, avea în Bethnal Green, o suburbie în răsăritul Londrei, o prăvălie mică, dar elegantă, care purta firma „Atelier pentru costume bărbătești elegante.“ Se și confecționau acolo multe jachete și mulți pantaloni de croială măiastră. Maistrul couper la croitoriei se folosea însă foarte adesea de un clopoțel electric ce era pe masa lui de lucru, și aceasta până în cele din urmă atrase atențiunea poliției asupra elegantei croitorii. Într-una din zile sosi un domn distins în prăvălie, înălătură cu o mișcare dibace mâna politicosului coupeur, care prin mijlocirea clopoțelului electric se repezise să anunțe jos apropierea unei persoane suspecte, arestă pe acest artist și trimise un număr oarecare de polițiști să urmărească firul soneriei.

Aceștia îi conduse la o subterană a casei, unde surprinseră doi oameni, ocupați cu sârguință să ascundă sub scândurile pivniței oarecari instrumente.

Poliția descoperi aci un atelier, minumat instalat, de falsificare de bani și confiscă vr'o câteva sute de monete ce nu erau încă gata cu toul, le mai lipsia o ultimă netezeală. — „Dacă nu s'ar fi întâmplat prostia cu clopoțelu de alarmă, — zise Tom polițistilor cu imperturbabilu-i sânge rece — nu m'ați fi prins niciodată.“

Poliția londoneză posedă cel mai bogat și mai interesant muzeu de piese falsificate sau servind la falsificare. Este acolo, de pildă, sub un clopot de sticlă, un sovereign de aur, falsificat, care se păstrează ca un exemplar unic, deoarece conține într'adevăr patru din cinci părți valoarea lui legală de aur; această ciudată monedă falsă e din Barcelona și a fost fabricată în anul 1862. Se vede însă că afacerea încercată n'a rentat, căci nu s'a mai găsit un al doilea exemplar la fel. Celelalte două până la trei mii de monete false ale muzeului — sunt de toate felurile, dela un penny până la lira sterlină sau sovereignul de aur — nu conțin nici un fel de metal prețios, sunt cu totul fără valoare.

Reiese din această colecție, că falsificatorii au predilecție pentru anumite feluri de monete, atât dintre cele noi, cât și dintre cele mai vechi. În ce privește fabricația sunt exemplare în toate stadiile prelucrării, dela bucata informă încă, până la desăvârșirea falsificatului; alături se pot vedea și instrumentele cari servesc la operație, astfel că se pot urmări procedurile în întregimea lor.

Nu prea e primejdia să se lase liberă contemplarea acestor mijloace și fabricate; cu greu ele ar putea ispiti pe cineva ca să se apuce de un asemenea meșteșug, — căci falsificarea de bani nu e nici decum o treabă ușoară. Se cere muncă grea, aspră, exercițiu de ani întregi, dibăcie — până să ajungă la falsificate întru câțva plasabile. Monete cu adevărat perfecționate, care să poată înșela dela prima vedere și un ochiu expert, presupun solide cunoștințe tehnice, destoinicie deosebită, experiență, — toate calități cari pot să producă celor ce le posed săștig onest mult mai însemnat și mai lesnicios decât acela, ce le poate reveni de pe urma indeletnicirii cu falsificarea.

Un câmp oarecum rodnic de câștig au găsit falsificatorii, când a fost vorba de monete jubulare, cari pentru raritatea lor s'au întrebuițat mai mult ca podoabă, broșe, brelocuri, etc. Astfel pentru sărbătorirea jubileului de cincizeci de ani dela urcarea pe tron a reginei Victoria s'au bătut pentru o valoare de câteva milioane monete comemorative, în deosebi jumătăți de coronă de aur și monete de câte cinci șilingi de argint. N'au intrat mai de loc în circulație, ci se foloseau ca broșe, la ace de cravată, ș'asa mai departe, cum am spus mai sus. Aci falsificatorii au prins numai decât ocaziunea, și târgul a fost inundat numai decât cu nenumărate broșe și ace de cravată de o imitație meșteșugită, aproape perfectă, în tot cazul de nerecunoscut pentru un laic. Se socotește că nici jumătate din giuvaericalele de acest fel cari s'au vândut, n'au fost veritabile. — Dar asemeni ocaziuni bănoase pentru falsificatori sunt rare.

Într-o altă vitrină a muzeului dela Londra se pot vedea diferite instrumente ce servesc la pilirea montetilor. Falsificatorii adică nu bat propriu zis monetele. căci pentru aceasta le-ar trebui mașini prea scumpe și cari lucrează cu prea mult șgomot. Ei toarnă metalul în forme de ghips, operație, la care nu se poate evita ca marginile să nu treacă mai mult sau mai puțin dincolo de forma precisă. Atuncea este nevoie de curățatul acestor ecrescențe și nu este lucru

ușor să fie făcut așa, încât moneda să nu sufere nici o schimbare suspectă și să dobândească forma perfect ca bătută la monetărie. Precauție, dibăcie, experiență și instrumente perfecționate se cer și în acest scop.

Pentru imitarea aurului și argintului, falsificatorii se servesc de cele mai variate aliații; în primul rând de plumb și cositor, cari se topește mai ușor; ca să dea acestor metale moi tăria necesară, se întrebuintează bismutul; dar mai ales staniul în bare, pe care îl topește în linguri de fier, le face bune servicii.

În ce privește sunetul, tot astfel aproape fiecare falsificator își are rețeta lui proprie; uneori e un adaos de aur sau argint, pentru falsificatele de aur, ori un amestec de aramă în deosebi pentru cele de argint. Când se întrebuintează însă aceste metale greu de topit, lingurile de fier nu pot să servească, și falsificatorul își ia refugiul la căldărușele de topit din lut. — Muzeul conține unele din astfel de instrumente găsite în atelierul lui Tom Croitorul.

În orașului englez Fulham a fost descoperită o bandă de falsificatori dintre cei mai iscusiți, ale căror capodopere de imitație nu se deosebiau aproape de loc ca aspect, greutate și sunet de monetele veritabile. Ani îndelungați această „Asociația din Fulham“ a pus în circulație monete false de aur, până ce a fost descoperită. Descoperirea aceasta a fost un adevărat eveniment.

S'a găsit la această bandă un stoc de vr'o patru mii de franci de monete de aur și argint perfect imitate, o mulțime de instrumente și de preparate chimice, baterii electrice, etc. — o instalație cu adevărat savantă. Monetele fabricate de această asociație erau spoite prin galvanoplastie cu o subțire pătură de aur sau argint veritabil; numai o examinare atentă și o deprindere de specialist putea să le deosebască.

Am spus că o mare problemă pentru falsificatori este plasarea banilor falși. Pentru aceasta se cere pricepere, talent și noroc. Am spus de asemenea că la treaba aceasta se folosesc mai ales femei. Conducătorii întreprinderii iau seama în primul rând ca aceste agente să nu cunoască nici pe fabricanții de monete, nici localul unde ele se fabrică; un părtaș din badnă le dă monetele, femeile le plasează, le schimbă, câștigul îl numără părtașului, și ele au dreptul la o treime ca provizie.

Plasarea se face în diferite chipuri ingenioase. De pildă: În prăvălia unui pantofar dintr'o suburbie a Londrei intră o damă de aspect serios, gospodăresc, la braț cu un coș în care are diferitele cumpărături din piață. — „Aș vrea o pereche de ghete“ zice dama. — „Poftim doamnă, alegeți ce vă place“. — „N'as vrea să dau însă mai mult de o liră sterlină“, adaugă cumpărătoarea. — „Prea bine, avem și de acelea.“ — „Astea-mi plac, dar nu dau mai mult de 19½ șilingi“, zice dama. — „Ei, pentru atâta diferență, nu face nimica, le las“. — Dama scoate portmoneul. — „Ah, exclamă, uite că n'am băgat de seamă, — am cheltuit în piață mai mult decât credeam. Nu-mi ajung paralele. Știi ce? Trimite-mi ghetele la locuința mea, nu e departe de aici. Sunt D-na Adams și stau în strada Cashway No. 42; peste un ceas voi fi acasă, băiatul să-mi aducă ghetele și îi voi da banii.“ — „Bine, peste un ceas băiatul va fi acolo“, zice cismarul.

Intr'adevar, când băiatul vine peste un ceas, doamna, din întâmplare, îl întâmpină în poartă. — „A, mi-ai adus ghetele? — Da aci sunt“. — „Foarte bine; ghetele costă 19½ șilingi, nu-i așa? Iată o liră, ce e în plus, să fie bacșis pentru d-ta“.

Băiatul e foarte vesel, — dar nu tot așa stăpânul, când observă că lira e falsă. Plângerea la poliție ar fi zadarnică, fiindcă firește în strada Cashway, la No. 42 sau la oricare altul, nimeni nu cunoaște pe d-na Adams. Păcălitul tace

din gură, sau înjură în sine-și, căci vede că și-ar face de lucru de geaba, ba poate ar deștepta bănuiele asupra lui însuși. Un alt fel de a plasa bani falși, foarte obișnuit, e următorul: — Un domn elegant îmbrăcat, în gură cu o mare țigară de foi, intră distrat într'un local de aperitive dintr-una din suburbiile cele mai populate ale orașului. — „Bună seara“, îl salută patronul. — „Bună seara“ răspunde mușteriu scoțând din gură Havana scumpă; — aș vrea un coniac cu sifon. — Ia paharul și pune pe masă o liră de aur, veritabilă. Negustorul îi dă restul în argint. Mușteriu strânge paralele, — deodată se oprește, își aduce aminte că are atâta mărunțiș ca să plătească coniacul și fiindcă nu vrea să se încarce cu atâta argint, roagă pe negustor să ia mărunțișul și să-i înapoieze lira. Negustorul nu bănuiește nimic, și abia mai târziu, prea târziu, observă că mușteriu strecurase cu dibăcie mai multe monete de argint false în locul celor bune ale lui.

Piese de mai mică valoare se schimbă cu ajutorul copiilor. Un tată se oprește cu fetița lui înaintea unei cofetării. — „Ai vrea ceva bomboane, ștrengăroaică, — glu-mește părintele, — ei, iată dute de-ți cumpără de un fart-hing, și să-mi aduci restul“. — Copila face așa, și până ce cofetarul să-și dea seama că jiesa e falsă, tatăl dispăre în mulțime cu copila — și cu restul.

Cu toate pedepsele aspre prescrise în toate statele contra falsificatorilor, — meșteșugul nu poate fi stârpit; tot se mai găsesc oameni pe cari îi ispitește.

În ce privește falsificarea de bancnote, ea se practică cu deosebire în Rusia. Apoi iarăși vine America la rând, cu această industrie dusă până la celebritate. Din aceste două țări adesea se expediază pachete cu sute de mii de ruble sau dolari, spre a fi plasate în străinătate. Arareori însă asemenea „afaceri“ izbutesc să fie cu devărat rentabile.

O HOȚIE ÎNDRĂZNEAȚĂ

Ministrul de odinioară al vice-regelui egiptean Nubar-pașa, căpătase în dar dela Napoleon III, întru amintirea vizitei împărătesei Eugenia la Cair, în 1869, un ceasornic cu diamante și cu monograma imperială. Mulți îl invidiau pentru acest ceasornic. El îl punea în totdeauna pe masă, înaintea sa, când prezida vr'un consiliu de miniștri și în orice ocazie se arăta mândru de el.

Intr'o seară, fiind iarăși un consiliu de miniștri, de odată se stinseră becurile de gaz și domni rămaseră în întuneric. Când se făcu iar lumină, ceasornicul lui Nubar dispăruse. Ministrul rămase un moment ca trăsmit, apoi se uită pe rând la colegii săi, dar nu putu cunoaște de pe fața niciunuia, care din ei să fi luat giuvaerul. Ministrul-președinte deveni roșu-vânăt la față de neceaz și de mâine, dar, stăpânindu-se cu mare greutate, se sili să zâmbească și zise:

— Vedeți, domnilor, că sunt un fermecător. Până adineaori ceasornicul meu era aci în locul acesta și l-am făcut să dispară în întuneric. Acum voi stinge încă odată lumina și, când se va reaprinde iarăși, ceasornicul va fi la locul lui.

El spera că hoțul, intimidat astfel, va pune iarăși ceasornicul la locul.

Lumina se stinse și când fu aprinsă din nou, se văzu că era gol nu numai locul ceasornicului, ci acum dispăruse și călimara de aur cu pietre scumpe, pe care Nubar-pașa o căpătase odinioară dela regel Victor Emanuel, și care fusese totdeauna ca o podoabă pe masa ministrului.

Nubar fu cuprins de spaimă văzând o hoție așa de îndrăzneală dar nu vru să-și arate slăbiciunea. Ei zise cu liniștea unui adevărat musulman:

— Văd că m'a părăsit arta de fermecător și mi-e rușine să vă mai prezidez. Se retrase îndată și nu mai văzu nici ceasornicul, nici călimara.

Câteva evadări celebre

Dacă analele proceselor criminale știu să povestească despre numeroase evadări îndrăznețe, — are și istoria câteva exemple în cari se vorbește despre eliberări miraculoase ale unor personalități distinse, din aresturi în cari se găseau pentru motive politice, sau în urma unor acuzări false.

Fără a ne întoarce până la antichitate ci rămânând la timpurile relativ mai noi, — una din evadările cele mai celebre a fost aceea a marelui sculptor și mestru giuvaergiu Benvenuto Cellini, care a fost încurcat în afaceri politice, despre cari el însuși vorbește într'o autobiografie a lui, ce a avut cinstea să fie tradusă de însuși Goethe.

Cellini dobândise în Roma funcțiunea de turnător de monede și pe lângă aceasta creia capodopere de cizelare în aur, cari deșteptaseră cel mai mare interes al iubitorilor de artă, dar dintre cari din nenorocire numai câteva s'au păstrat până în zilele noastre. Ambițios și neastâmpărat cum era genialul artist, afară de aceea săpat de intrigele invidioșilor, plecă din Roma la Paris, la curtea regelui Francisc I, unde fu primit în chip foarte prietenos. Însă cuprins de nostalgie se reîntoarse la Roma; acolo reîncepu lucrul cu multe cafe, dintre cari unul ridică împotriva lui falsa acuzare că și-ar fi însușit, când cu asediul Romei de către ducele de Bourbon, o mare comoară de pietre prețioase. Cellini fu arestat și încarcerat în faimoasa „cetate a ingurilor“.

Guvernatorul cetății îl lăsă mai întâi în libertate relativă, în interior, dar mai pe urmă îl trată cu mare asprime, astfel că prizonierul hotări să evadeze, cu orice preț. Cu răbdare, ascunse în mai multe rânduri cearșafurile la schimbarea rufăriei de pat, le tăia în fâșii și împleti o funie; când socoti că e destul de lungă, într'o noapte forță ușa celei sale, se urcă pe acoperișul turnului în care era închis, și cu o îndrăzneală de necrezut se lăsă pe funia pe care o prinsese de o cărămidă ce ieșea abia de vr'o patru degete din zid. Norocul îl favoriză; ajunsese cu bine jos. Dar acumă mai avea să treacă peste un zid înalt. Cu ajutorul unei bărne pe care o găsi din întâmplare, se urcă pe creasta zidului, dr sărind de partea cealaltă, del o înălțime prea mare, rămase leșinat la pământ. Când își reveni în fire, constată că își frânsese piciorul drept; cu mare greutate și în dureri atroce se târi totuși până pe treptele bisericii S-tu Petru, unde în zori fu zărit de un sacagiu, care îl duse sus; de acolo, un servitor al cardinalului Cornaro, cunoscându-l și făcându-i-se milă de el, îl adăposti la dânsul; însă spionii descoperiră ascunzătoarea artistului, care fu prins și încarcerat din nou. Abia peste alți doi ani fu lăsat liber, după intervenirea influențului cardinal Ippolito d'Este.

— Dintre capetele încoronate cari au avut trista soartă a întemnițaților, Maria Stuart, frumoasa și nenorocita regină a Scoției, ne apare în lumina cea mai înduioșetoare, în dramele și romanele cari s'au făcut din viața ei, se vorbește mai mult numai de ultima ei întemnițare dela castelul Fotheringhay, întemnițare care s'a sfârșit cu execuția dela 8 Februarie 1587, când acel cap de regină și femele vrednică de adorare, a căzut sub săcurea călăului. Mai puțin cunoscut este, că Maria a mai suferit o întemnițare, chiar numai decât după nefericita ei căsătorie, dezaprobată în toată Scoția, cu Bothwell, ucigașul soțului ei al doilea, Lord Darnley.

Un mare număr de nobili scoțieni urziră o conspirare împotriva lui Bothwell. Maria, văzându-se în cele din urmă părăsită și de tupele ei, se predete răsvrățiților, cari o închiseră mai întâi la Edinburg și apoi în castelul Lochleven.

Acest castel se ridica pe o insulă din lacul cu acelaș nume, și era păzit cu mare grije. Totuși Maria reuși să evadeze.

George Douglas, un frate al proprietarului castelului, răpit de frumusețea regiunii și mișcat adânc de nenorocirea ei, hotări s'o scape, îi procură îmbrăcămintea unei spălătorese, cu care însă regina nu ajunsese departe, căci fu recunoscută, printr'o nenorocită întâmplare, pe când luntrea o ducea spre țarm, și reincarcerată. Douglas, compromis prin această încercare de fugă, fu nevoit să părăsească insula; dar înainte de a pleca, reuși să înduplece pe un tânăr, înrudit cu el, să-i făgăduiască ajutorul pentru o nouă încercare de evadare a reginei. Această a doua încercare s'a făcut în seara de 2 Mai 1568, și a reușit pe deplin. Tânărul Douglas veni cu o barcă, în momentul când totul dormea în castel; cheia porții i-o procurase ruda sa. Dete drumul reginei și camerierii sale, — încuiă poarta la loc și aruncă cheia în apă. Apoi el însuși vâslind, duse pe cele două femei la țarm, unde regina era așteptată de partizanii ei, prevestiți.

— Minunata operă Fidelio a lui L. van Beethoven are drept subiect liberarea unui condamnat nevinovat, dintr'o închisoare de stat spaniolă, de către soția lui Leonora, care travestită în haine bărbătești, sub numele Fidelio, reușește să se angajeze ca ajutor al temnicerului. Aceasta este fantazie; însă numeroase sunt exemple cari arată că și în realitate femeile sunt capabile de astfel de sacrificii.

Unul din cele mai cunoscute din aceste exemple este scăparea dela închisoare a învățatului și omului de stat olandez Hugo Grotius de către nevastă-sa Maria de Reigersberg.

Pela începutul secolului 17, în Olanda era aprigă luptă între partidul Arminianilor și al Gomariștilor; Grotius, ca și prietenul său van Oldenbarneveldt era de partea celor dintâi, pentru cari a scris mai multe broșuri de propagandă. Dar triumful a fost de partea celorlalți; Oldenbarneveldt a fost decapitat la 13 Mai 1619, iar Grotius condamnat la închisoare pe viață în castelul Loevestein.

Învățătul și-a reluat acolo studiile și activitatea lui de scriitor, spre care scop i s'a dat voie să-și aducă oricâte cărți și întreaga bibliotecă. Această permisiune i-a fost mântuirea. El adică avea obiceiul să ceară să-i aducă din când în când cărți într'o ladă, și cu aceeași ladă trimetea îndărăt cărțile de cari nu mai avea nevoie, pentru ca să nu se îngrămădească prea multe. Învățătul lucra cu atâta zel, și schimburile de cărți erau atât de dese, în cât în cele din urmă paznicii nici nu mai controlau conținutul lăzilor. Acest lucru l-a observat Maria de Reigersberg, căreia i se dădea voie să împărtășească închisoarea soțului ei, — și pe această observare și-a întemnițat planul de salvare.

Lada cu cărțile fu sfredelită cu numeroase găurele invizibile, așa ca să poată pătrunde aerul, — și la o expediare de cărți, în locul acestora fu însuși Grotius încuiat înăuntru. Lada expedită de nevastă-sa ajunsese cu bine la Gorkum, de unde servitorii credincioși înlesniră fuga învățatului la Paris, prin Anvers.

Soția credincioasă rămăsese, bineînțeles, în mâna temnicerilor. Când se descoperi că prizonierul nu era, cum spusese dânsa, bolnav în pat, ci că fugise, — ea, înlesnitoarea acestei fugi putea să fie greu pedepsită. Totuși, guvernul olandez fu destul de marinimos, mișcat de acest exemplu de devotament, ca nu numai să nu dea nicio pedeapsă înlesnitoarei evadării, dar chiar să o libereze, lăsând-o să-și regăsească soțul. —

Dovezi de mare eroism au dat și multe femei și fete franceze, pe timpul prigonirilor împotriva hughenotilor

(protestanților). Blanche Gamond, fată de 21 de ani, dintr'o familie nobilă care-și avea reședința la Saint-Paul-Trois-Châteaux, fu încarcerată, dimpreună cu alte trei tinere fete, în catul al patrulea al închisoarei dela Grenoble. Acolo, ele făcură planul de a evada. Din cearșafuri și altă rufărie, întocmai ca Benvenuto Cellini, împletiră, încetul cu încetul, o funie destul de lungă ca să se poată lăsa pe ea până jos, de pe acoperișul închisorii. Curagioasele fete, după ce își luaseră toate măsurile ca să izbutească cu planul lor, într'o noapte întunecoasă reușiră să lege funia destul de solid ca să se lase pe ea de la acea înălțime amețitoare. Blanche Gamond, cu toate că ea era inițiatoarea acestei evadări, lăsă pe tovarășele ei înainte, și cu adevărat toate trei ajunseră cu bine jos. Voind să coboare la rândul ei, Blanche observă cu groază că haina i se prinsese de un piron din zid. Fu nevoită să lase cu o mână funia, ca să-și desfacă haina, ținându-se astfel numai cu o singură mână; a reușit să desfacă baina, dar în urma acestei sfortări puterile o părăsiră, și după ce alunecă un scurt timp pe funie, căzu jos la pământ dela o înălțime destul de mare și își frânse un picior.

Cele trei tovarășe ale Blanchei scăpaseră în acest timp. — dar ea fu prinsă. Trimisă la spital, stete acolo trei luni, până la vindecare, când iar evadă și reuși să scape cu familia el în Elveția.

— Printre numeroasele aventuri din romanticul secol al 18-lea, unele din cele mai vrednice de interes sunt acelea ale baronului von der Trenck, a cărui întreagă viață n'a fost decât un șir de întâmplări extraordinare. — Baronul von der Trenck ajunsese, la vârsta numai de 19 ani, ofițer de ordonanță al lui Frederic cel mare: el se distinsese în câteva acțiuni războinice, cu toată vârsta lui tânără, — când deodată căzu în disgrăție. Adică se descoperise că frumosul tânăr începuse o intrigă amoroasă cu priceasa Amalia, sora regelui, — și deși din corespondența lor, descoperită, nu reeșia nici o relație vinovată, totuși din ordinul regelui baronul von der Trenck fu închis în cetățula Glatz. Impetuosul tânăr făcu foarte curând o încercare de evadare, care nu reuși, dar aceasta nu-l descurajă.

Când într'o zi comandantul fortăreței veni în inspecție, înșoțit îl întrebă: pe cât timp e condamnat? Maiorul răspunse că, având în vedere vina sa, (care fusese calificată drept înaltă trădare fiindcă i se impută d'a fi stat în corespondență cu dușmanii țării), nu există un termen de sfârșire a osândii, ci totul atârna de grația monarhului. În acelaș moment, Trenck puse mâna pe mânerul săbiei maiorului, o trase și se repezi la ușa deschisă. Cu câteva lovituri, culcă la pământ sentinelele și cobori treptele ca fulgerul, amenințând cu arma. Întreaga gardă rămase ca înmărmurită. Trenck răni patru oameni și își făcu drum, Sări peste șanțul fortăreței. Nici aci nu era încă în siguranță, căci sentinelele mișuiau. Isbi cu sabia în dreapta și în stânga, — și era aproape să scape, când din nenorocirea lui i se prinse piciorul într'o spântură dintre două palisade, — următorii îl ajunseră și fu recon dus în închisoare.

O a treia încercare de evadare a îndrăznețului, avu mai mult succes: aceasta s'a întâmplat în Ianuarie 1747. Trenck reuși atunci să se refugieze la Viena, unde se angajă într-un regiment de cuirasieri cu grad de căpitan. La 1753, având o afacere familiară de rezolvat, se aventură la Danzig. Printr'un intrigant, Frederic II fu prevenit, și ordona arestarea din nou a cutezătorului, cu atât mai mult să i se șoptise cumcă ar fi avut de gând să-și răzbune printr-un atentat împotriva lui.

Bletul Trenck fu internat în fortăreață dela Magdeburg, și după ce mai făcu o încercare de evadare neizbutită, fu pus în fiare, la mâini, la picioare și în jurul mijlocului. Era astfel încătușat, când tot mai făcu încercări de scăpare.

Prin sfortări continue și aproape miraculoase, izbuti să se libereze din cătușe și să spargă ușa închisoarei sale subterane, — când fu descoperit în momentul hotărâtor. Iși procurase un cuțit, cu care culcase la pământ pe cel dintâi care i se împotrivi; ceilalți din gardă, speriați și de reputația acestui om extraordinar, se daseră la o parte dinaintea lui. — când un ofițer mai îndrăzneț îi ieși în cale și îl făcu să înțeleagă că nu era cu putință să se împotrivescă unei forțe cu atât de mult superioare.

Impărăteasa Maria Terezia, aflând despre soarta acestui om prigonit de ceasul rău, dar atât de stăruitor și neînfrânt, interveni pentru el și îi dobândi grațierea, — abla la 24 Decembrie 1763.

După multe alte vicisitudini, Trenck ajunse la Paris, atras acolo de spiritul său aventuros, la mijlocul frământărilor revoluției franceze. În această învălmășeală și-a găsit și el sfârșitul, ca atâția alții. Robespierre era atotputernic: acuzat că ar fi un agent al regelui Prusiei, Trenck fu condamnat și ghilotinat în ziua de 25 Iulie 1794.

Unul din cei mai vestiți aventurieri ai secolului 18 și tuturor timpurilor a fost italianul Giovanni Iacopo Casanova de Seingalt (1725—1798), din a cărui viață foarte agitată vom reține aci numai istoria fugei sale, puse la cale cu pe atâta îndrăzneală, cât și viclenie, din închisoarea „celulelor de plumb“ din Venetia.

Casanova fusese arestat în dimineata zilei de 25 Iulie 1755, după niște denunțări neintemeiate ale inamicilor săi, și închis într'una din acele faimoase camere de plumb. Acest nume îl purtau patru încăperi înguste și scunde (care au fost distruse la 1797) ale închisorii de stat din palatul Dogilor, și anume fiindcă se aflau imediat sub acoperișul de plumb al clădirii, ceea ce făcea ca vara să domnească acolo o arșiță insuportabilă, iar iarna, în schimb, un frig nu mai puțin chinuitor. La cinci ani de zile fusese condamnat Casanova: făcuse cincisprezece luni, în suferințe nespuse, când hotări să evadeze.

Noaptea, la lumina unei lămpi mici, pe care și-o procurase dimpreună cu un pumnal puternic, corupând o sentinelă, săpă o gaură în locul unde peste zi îi stătea patul. Lucră astfel cu stăruință dela 25 Iunie până la 23 August. Era aproape de țintă, când fu mutat în altă celulă și făcându-se revizie celeia, în care stătuse până atunci, firește se descoperi săpătura.

În noua-i celulă Casanova reuși să se pună în legătură cu un tovarăș de temniță, închis deasupra lui, un anume Marin Balbi, pe care-l învăța cum să facă o săpătură în dușumea, prin care Casanova să se urce la dânsul și să fugă împreună. Acest plan cutezător reuși într'adevăr: cei doi ajunseră, după ce luptară cu nenumărate greutăți, pe acoperișul închisorii, adică al palatului Dogilor, de unde, în noaptea Tuturor sfinților voiau să se lase în jos pe o funie ce-și împletiseră din fășile cearșafurilor și păturilor lor. Lucrul acesta însă se dovedi cu neputință; atunci, cu ajutorul unei scări uitate pe acoperiș, pe care o găsiră, izbutiră, cu primejdia vieții să se strecoare pe o fereastră într'un pod al palatului, de unde peste câțva timp găsiră ocazia să se strecoare neobservați.

Cea mai temută și mai faimoasă dintre toate închisorile politice a fost însă desigur Bastilia din Paris, care la 14 Iulie 1789 a fost luată cu asalt de popor și dărâmată. De cele mai multe ori erau închisi acolo nu criminali, ci victimele despotismului arbitrar. O așa numită „lettre de cachet“, în care se seria numai numele celui de arestat după dorința unui om sus pus sau a unei dame influente, era de ajuns ca oameni cu totul nevinovați să fie aruncați în închisoare și lăsați să tânjească acolo ani întregi, uneori chiar toată viață.

E cunoscută întemnițarea îndelungată, în această închisoare, a lui Henri Mazers de Latude, un tânăr locotenent din corpul de geniu, care, ca să dobândească favorul d-nei de Pompadour, pe atunci atotputernică la curte, i-a descoperit în April 1749 la Versailles un pretins complot al cărui scop ar fi fost s'o otrăvească. Intriga însă a fost descoperită și Latude închis la Bastilia. O primă încercare de evadare ce făcu, nu reuși. După aceasta fu închis dimpreună cu un oarecare Antoine Allegre într'o celulă: însă în noaptea de 25 Februarie 1756 ei fugiră amândoi din Bastilia, cu toate zidurile ei puternice și înalte și cu toate lărgile-i șanțuri umplute cu apă și aspră supraveghere militară. Greutățile cu care au avut să lupte ca să ducă la bun sfârșit această întreprindere. Latude le-a descris el însuși într'un memoriu, spunând între altele: „Trebuie să se știe că arestații în Bastilia n'au voie să aibă la dânsii nici cuțit, nici foarfece, nici vr'o altă unealtă tăietoare și că temnicerul, adică băiatul care aduce mâncarea, nici pentru o sută de luidori n'r procura cuiva un ghem de sfoară.

„Nouă însă ne trebuia o funie în lungime de 1400 de urme, aveam nevoie de două scări, una de lemn de 20—25 și una de frânghie de 180 de urme lungime; din cămin trebuia să desprindem patru grătare, să stăm în apă rece ca ghiata până în gât, și la o depărtare numai de 15—18 urme de sentinelă și acolo să spargem, într'o singură noapte un zid gros de 4½ urme; trebuia să facem toate acestea din nimic, căci n'aveam altceva decât mâinile! Și nu era numai atât; dar trebuia să găsim mijlocul de a ascunde scara de lemn și pe cea de frânghie, cu cei 250 de fuște lungi de o urmă și groși de un palmac, precum și o mulțime de alte lucruri ce nu sunt tolerate în celulele arestaților.“

Toate acestea, cei doi prizonieri le săvârșiră cu tot atâta curaj cât și stăruință și dibăcie, și totuși un fir de păr a lipsit ca planul să nu li se isbândească. Când adică se lăsaseră în jos de pe platforma turnului Tesaurului și stând acuma în cel dintâi șanț plin cu apă, căutau să spargă cu drugi de fier zidul înalt ce despărtea șanțul Bastiliei de șntul Porte-Saint-Antoine, tocmai trecea, la 10—12 urme deasupra capetelor lor, rondul principal, cu felinarele mari aprinse, a căror lumină cădea asupra apei. Cei doi fugari se cufundară în apă până sub bărbie și rămaesră nedescoperiți: tot așa când mai târziu mai trecură câteva ronduri sus pe mai. Dimineața la ora 5 își dobândiseră mândoi libertatea, de care însă n'aveau să se bucure mult timp: Allegre fu prins și restat din nou, după patru săptămâni, la Bruxelles; Latude căzu după cinci luni iar în mâinile poliției franceze și abia în 1784 își dedobândi libertatea definitiv.

Un caz analog cu acela al lui Grotius și al soției sale, povestit în seria trecută, a fost cazul liberării contelui Lavalette de către curajoasa-i soție. Lavalette fusese sub Napoleon I. director al poștelor, și în această calitate făcuse însemnate servicii împăratului până la 1814. După prima restaurație a fost destituit. Atunci el s'a alăturat acelor care au pus totul în mișcare pentru a înlesni reîntoarcerea împăratului din insula Elba, iar când Napoleon reapăru în Franți, își reluă vechiul lui post. După trecerea celor „o sută de zile“, Bourbonii reinstalându-se Lavalette fu arestat și în ziua de 19 Noembrie 1815, condamnat la moarte pentru înaltă trădare.

Zadarnic s'a rugat soția sa la regele Ludovic XVIII și la ducesa de Angouleme: nu i-a putut dobândi grațiarea. În desperare de cauză, hotări să încerce ea însăși să-și scape bărbatul. Atâta putuse să dobândească, să i se permită să-și viziteze soțul, în preseara execuției, însoțită de fica ei și de o guvernantă bătrână. De această vizită se folosi ca schimbe hainele cu bărbatul ei, și acesta, însoțit de guvernantă și de copilă, cu batista acoperindu-și ochii plânși, trecu drept

d-na Lavalette pe dinaintea sentinelilor și reuși apoi să scape peste granița belgiană.

Mulți italieni au trebuit, în prima jumătate a secolului trecut, să-și plătească patriotismul cu grele suferințe prin închisori; printre aceștia a fost și învățatul economist contele Giovanni Arrivabene, care a fost aruncat în închisoarea dela Murano, la 1820, numai fiindcă cunoscutul priot și poet Silvio Pellico îi făcuse o vizită acasă. După ce i se dovedi nevinovăția, fu lăsat liber, dar fiindcă mai apoi iscăli o sumă la subscripția pentru Piemontezii revoluționari, se ordonă să fie arestat iarăși. În ultimul moment el reuși, dimpreună cu amicii săi de asemenea amenințați, Scalvini și Ugoni, să fugă din Brescia. Jandarmi și grăniceri îi urmăriră în labirintul de munți și văi prin care se refugiau spre Elveția, și de mai multe ori erau la doi pași de pierzare; o biată călăuză credincioasă îi scăpă din toate necazurile, și Arrivabene, călărind pe acelaș cal cu Scalvini, isbuti chiar în momentul suprem, să treacă granița Elveției, la adăpost. Obosiți de moarte, bieții refugiați putură în sfârșit să respire.

Și dintre deportații politici din Siberia au reușit mulți să fugă și să scape în mod miraculos. Astfel de pildă a fost cazul cunoscutului conte Beniowski, iar mai apoi acela al vestitului agitator rus Mihail Bakunin.

Un adevărat roman a fost fuga patriotului polon Rufin Piotrovski, care fusese deportat în anul 1844 la Ekaterininski-Zavod, la vr'o 300 kilometri spre nord de Omsk. De acolo a isbutit, în iarna excepțional de aspră a anului 1846, să fugă peste munții Urali și peste stepele dela Pecioara la Archangel. Își procurase hainele unui indigen precum și oare cari mijloace bănești; cu mare greutate reușise să-și fabrice el însuși două pașapoarte: un bilet de trecere, cum se cerea pentru călătorii mai mici, și un pașaport complet (plakatny). La 8 Februarie 1846 își începu chinuitorul drum, arareori nu mai cutezând să ceară adăpost peste noapte; de cele mai multe ori își săpa în zăpadă o viziună, sau căuta o văgăună undeva în pământ și acolo petrecea nopțile.

Când într'un rând, istovit cu totul aproape, poposi în localitatea Soldatskaia, i se fură pașaportul cel mare și o parte din bani. Peste câteva zile căută iar adăpost noaptea la un țăran apropierea unui sat, unde se dete drept un muncitor ce se ducea la minele dela Bohotol din Ural. Țăranii însă nu voriră să-l creadă pe cuvânt și îi cerură pașaportul; el le arată biletul de trecere, sigurul pe care-l avea. Firește, țăranii nu știau să citească, și se mulțumiră cu pecetea cu care Piotrovski își înzestrase plăsmuirea.

Astfel plecă mai departe nesupărat, dar prin alte numeroase greutăți și peripeții, până ce ajunse la Vytegra lângă lacul Omega, și de acolo cu un vapor la Riga, în sfârșit reuși să treacă cu bine granița Prusiei.

Multe cazuri de evadări emoționate ar mai fi de amintit. Printre ele, una istorică a fost cea a împăratului de mai târziu Napoleon III, care pe când nu era încă decât pretendent, a fugit din închisoarea dela Ham travestit în zidar. Apoi cea a mareșalului Bazaine, pusă la cale de soția sa, din insula stâncească Sainte-Marguerite, de unde s'a refugiat în Spania: evadări din timpurile mai nouia, nu mai puțin romantice decât acelea din timpurile mai de demult.

O CONDAMNARE DE SINE INTERESANTĂ

Cel mai celebru juriconsult al secolului trecut, John Barret mai târziu numit lord Mansfield și judecător suprem al Angliei, fusese la început judecător de pace într-o suburbie a Londrei. În această calitate a dus într'un timp o luptă aprigă împotriva tuturor acelor care, cu toată ordonanța ce se dase, din cauza izbucnirii unei epidemii de turbare, își lăsau câinii liberi pe stradă.

Într'una din zile rostise mai multe sentințe în asemenea materie, condamnând pe delievenți la câte zece shillingi amendă și șase cheltueli, și Barret tocmai voia să încheie ședința ne mai fiind alte pricini, când un sergent de stradă se înfățișă înaintea judecății și zise:

— Azi de dimineață la ora zece fără zece minute, pe când erați ocupat la judecătorie, am văzut cănele mare, negru, al d-voastră, judecătorul Barret, plimbându-se liber pe stradă.

— Cât de departe era cănele lui Barret de casa lui? Întră judecătorul fără să clipească.

— Vr'o șaptezeci-optzeci de pași.

— Ști știi sigur că era cănele lui Barret?

— Negresit, afirmă sergentul: cunosc cănele foarte bine, și lam și urmărit până acasă, unde servitorul d-voastră, care desigur din neglijență l-a lăsat pe stradă, mi-a mărturisit că e cănele d-voastră.

— Ești gata să întărești depoziția d-tale cu jurământul ce ai depus ca slujbaş public?

— Da! răspunse sergentul cu hotărâre.

— În acest caz nu mai poate fi nici o îndoială în această, afacere — rosti Barret ridicându-se — și deci, nu-mi mai rămâne altceva decât să rostesc sentința în numele regelui și al legii. John Barret, ca judecător al Majestății Sale, aveai îndoită datorie să observi ca în propria d-tale casă să nu se întâmple încălcări a legii. Trebuia ca plecând d-ta însuți să îngrijești ca să fie legat cănele și să nu lași aceasta în sarcina servitorului. De oarece n'ai făcut așa, ți se cuvine amenda îndoită, așa dar douăzeci de shillingi și doisprezece shillingi cheltueli. Dacă nu vei putea sau nu vei voi să răspunzi această sumă, amenda se va transforma în patru-sprezece zile închisoare cu muncă publică. Cu drept de execuție.

După ce Barret rosti această originală condamnare proprie, declară ședința închisă și plecă liniștit, lăsând uimiți pe cei de față.

SINDICATUL CERȘETORILOR ÎN CHINA

Sindicalismul este ceva nou în Europa — în China însă el este o instituție socială destul de veche.

Patronii cari ar încerca să producă oare-cari neplăceri de ordin material lucrătorilor sau ucenicilor lor, ar fi expuși la mari neplăceri.

Deasemenea un meseriaș nu are voie să-și părăsească meșteșugul lui într-o bună zi, numai fiindcă i-a venit gustul să se facă negustor sau artist.

În China este un obicei, o regulă veche de mai multe secole: fiul trebuie să îmbrățișeze meseria sau ocupația tatălui său!

Nu există decât o singură excepțiune: fii de muncitor

sau de meseriaș, cari trecând un riguros examen, pot deveni în urmă „funcționari!”

Dar chiar și cerșetorii au sindicatele lor, cari sunt destul de puternice.

Toți membrii sindicatelor cerșetorești au o carte de legitimație, că sunt „membri activi.”

Aceste legitimații sunt extrem de prețioase pentru membrii sindicatului, și dacă le pierd cumva, le este enorm de greu să capete altele.

Cerșetorul chinez care n'are carte — n'are parte!

Aceste sindicate sunt niște organizațiuni secrete, ca și ordinele de *francmasoni* din Europa.

E foarte greu să afli cu precizie ceva despre modul lor de organizare și se crede că există, pentru întreaga Chină trei mari organizații sindicale secrete.

Membrii-sindicați-cerșetori plătesc sindicatelor un fel de *taxă* în bani și natură, pentru agoniseala lor: un fel de „taxă pe cifra afacerilor!”

Pentru a controla dacă fiecare sindicalist-cerșetor își plătește regulat și conștiincios „contribuția”, sindicatul are spioni anumiți. Iată deci și „agenții fiscali de control!”

Infraactorii sunt urmăriți cu mare rigurozitate și nimeni nu îndrăznește să „escamoteze fiscal” — așa cum ar face un îmbogățit de rășboiu de la noi!

Un sindicalist-cerșetor care nu și-ar plăti *cinstit* contribuția, ar fi nevoit să se lase de cerșetorie și să se apuce de muncă, lucrând în șantierele streinilor, fapt care e considerat de cerșetorul de profesie ca o supremă insultă, ca ultima decădere!

Negustorii europeni, cari sunt îngăduiți să facă comerț în orașele și satele Chinci, trebuie să plătească sindicatului o dare fixă, în schimbul căreia vor fi scutiți, cu acte în regulă, de obolul pe care ar trebui să-l dea cerșetorilor, ce le vin la ușe.

Suma de plătit este calculată tot de sindicat — după „natura comerțului și importanța lui”.

Negustorii recalcitranti, cari n'ar voi să plătească contribuția, în schimbul căreia ar fi scutiți de vizita neplăcută a tuturor cerșetorilor, s'ar expune la neplăceri de natură gravă.

Se povestește că un negustor german, refuzând plata sindicatului, a fost asaltat de mii de membrii-cerșetori, cari, din cauza murdăriei lor și-a rănilor oribile ce le aveau pe corp, au îndepărtat, de scârbă, toată clientela magazinului: negustorul a fost silit să lichideze — din lipsă de clienți — și să plece în țara lui.

Conducătorii sindicatelor de cerșetori se învăluiesc totdeauna în cel mai riguros secret și când cineva reușește să le stabilească identitatea, ies la iveală surprize strașnice și aproape de necrezut.

În 1901 s'a descoperit că unul dintre cei mai bogați și bine văzuți negustori chinezi din Șangai — nu era decât... șeful suprem al unui sindicat de cerșetori.

Sindicatul are și medicii săi speciali. Dar să nu vă închipuiți că acești medici au însărcinarea de-a curarisi pe „sindicaliști.” Dimpotrivă, rolul lor este de-a... înzestra pe membrii sindicatului cerșetoresc cu maladii și plăgi cari ar stoarce mila publică!

O PUNGĂȘIE INGENIOASĂ

Un cofetar din Paris văzu într'una din zile un domn elegant îmbrăcat intrând în prăvălie.

— Cu ce vă putem servi? — întrebă el îndatoritor.

— A și avea nevoie de o sută cincizeci de prăjituri mici cu smântână, de cele mai fine de care aveți, căci știu că d-voastră faceți foarte bune, — răspuse politicos mușteriu.

— O sută cincizeci de același fel? Gata nu avem un număr așa de mare, — răspuse cofetarul, dar putem să facem. Pe când aveți nevoie de ele?

— Peste două oare, cel mai târziu; se poate?

— Da, se poate. Peste două oare sunt la dispoziția d-voastră. Să vi le trimit?

— Am să viu eu cu un servitor să le iau. Dar pot conta cu siguranță?

— Cu cea mai mare siguranță; peste două oare vor fi gata, repetă cofetarul mulțumit de mica afacere. Numai cât, adaogă el zâmbind cam jenat la asemenea comande se obișnuiește întotdeauna câte un mic acout.

— Foarte just, aprobă domnul elegant: într'adevăr ce ați face cu un număr așa de mare de prăjituri de astea, dacă cel care le-a comandat n'ar veni să le ridice? Ați avea pagubă. Ce acout doriți. Zeci franci ajung?

— O da, mulțămesc.

Și cofetarul își încasă francii.

Mușteriuul părăsi prăvălia mulțumit, intră mai întâi într'un restaurant unde dejună și apoi, cu câteva strade mai încolo, într'un mare magazin de haine bărbătești. Incepea să fie cam frig și un pardesiu se impunea. Negustorul primi și aci cu toată încrederea pe domnul elegant îmbrăcat și cu maniere distinse.

— Ce dorește domnul?

— Un pardesiu bun mi-ar trebui.

— Putem să vă servim cu marfă de cea mai bună calitate.

— Mușteriuul alese unul dintre cele mai fine, îl încercă. Îi venea ca turnat. Întrebă de preț.

— O sută douăzeci și cinci de franci. — i se răspuse.

— Bine. Îl iau. Inșă n'am paralele la mine, ci am să iau o sută cincizeci de franci dela cofetarul Verviers, îl știți desigur, e la câteva strade de aci. Veți fi așa de bun să trimiteți un băiat cu mine până acolo, ca să ia banii în primire. Mă cam grăbesc.

Se uită la ceasornic, — un ceasornic de aur care putea să prețuiască peste două sute de franci.

— Cum doriți, răspuse politicos negustorul. — Andrei, vino încoace. Ai să te duci cu domnul la cofetarul Verviers și acolo ai să ieși în primire de la domnul acesta o sută douăzeci și cinci de franci. Ai înțeles? — Bună ziua domnului meu, și să ne mai onorați...

Mușteriuul salută grațios și plecă însoțit de calfa negustorului de haine.

Cofetarul, văzându-l în pardesiu nou și elegant, dobândi o și mai mare stimă pentru dânsul.

— Puteți să-mi dați acuma, o sută cincizeci, cum mi-ați promis? întrebă elegantul mușteriu tare, ca să audă bine băiatul dela prăvălia de haine.

— Numai decât, numai decât — răspuse cofetarul: — v'am promis peste două ore, dar vedeți că n'au trecut încă. Cel mult peste zece minute...

— Ei bine, atâta poate să aștepte băiatul, — dați-i o sută douăzeci și cinci și pentru restul de douăzeci și cinci o să viu eu mai târziu. Acuma am o întâlnire dela care nu pot să lipsesc și nu pot să mai întârziu nici un minut. Scoase iarăși ceasornicul fascinant, consultându-l.

— Cum doriți, domnului meu, se inclină cofetarul, pe când

domnul cu pardesiu nou își operă retragerea fără prea mare grabă.

Peste un sfert de ceas, cofetarul aduce băiatului ce aștepta o cutie cu cele o sută cincizeci de mici prăjituri cu smântână.

— Așa, amicului meu, — iată comanda. Cred că o s'o poți duce, — numai cât să nu te ispitească bunătățile astea pe drum...

— Ce vorbești domnule? — strigă băiatul indignat. — Mie să faci bine să-mi dai cei o sută douăzeci și cinci de franci...

— Ce o sută douăzeci și cinci de franci? strigă cofetarul așa de tare, încât mușteriuul din prăvălie începură să devină atenți; — cum, nu ești dumneata servitorul domnului care a comandat prăjiturile astea?...

Negustorul începuse să bânuiască ceva.

— Eu, servitorul lui? nici decum, — strigă la rândul lui băiatul. — Eu sunt dela magazinul de haine X și am venit aci cu domnul acela ca să-mi dați o sută douăzeci și cinci de franci, prețul pardesiuului pe care l-a cumpărat de la noi, — că zicea că-i datorati d-voastră...

— Frumoasă afacere! Care va zică ne-a păcălit; pe d-voastră mai mult decât pe mine, — se consolă cofetarul; — ia să vedem nu mai putem da de urmă?

Nici până în ziua de aci...

ANIMALE COMPLICE LA CRIME

Intr'o noapte furtunoasă de Ianuarie, locuitorul unei case dintr'o suburbie din sudul Londrei fu deșteptat din somnu-i adânc de clopoțelul de alarmă. Repede puse mână pe revolver și alergă în sufragerie, unde spre mare a-i uimire văzu un câine foxterrier, alergând după o mulțime de țoareci ce mișunau pe jos. Câinele nu eră al lui, cât despre țoareci se întreba mirat de unde se prăsiseră dintr'o dată atâția, — când privirea-i căzu asupra unui geam ce fusese deschis.

Un sergent pe care îl chemă, îi lămuri secretul.

— Asta e un truc vechiu, zise el răsând. Când un hot bânuieste că poate fi un clopoțel de alarmă în casă, dă mai întâi drumul câtorva țoareci pe fereastră și după ei unui câine. Aceștia îi dau de veste dacă clopoțelul funcționează, și în acest caz se grăbește s'o șteargă.

— Un domn mai în vârstă din Paris mergea spre casă, când îl întâmpină un bulldog mare, răsturnându-l la pământ. Numai decât alergă un domn elegant îmbrăcat, strigând la câine și cu o mulțime de cuvinte de scuză ajută bătrânului să se ridice. Abia după ce câinele și stăpânul său dispăruseră de mult, nenorocita victimă observă că îi dispăruse și lui ceasornicul cu lanț de aur și portofoliul din buzunar.

— Un giuvaergiu primise din Amsterdam, după o comandă a unui client al său, două frumoase diamante, în preț de 10,000 de franci fiecare. Eră ocupat tocmai cu examinarea lor mai de aproape, în biuroul său particular, când fu chemat pentru un mușteriu. Giuvaergiuul lăsă diamantele pe masă și se duse în prăvălie să-și servească mușteriuul. Când peste câteva minute se întoarse în biuro, diamantele dispăruseră. Numai decât înștiință poliția. Mai înainte inșă ea oamenii legii să fi sosit, observă sub masă un cățelus. După ce polițiștii căutară zadarnic, giuvaergiuul spuse că bânuieste cumcă acest cățelus va fi înghițit diamantele. Animalul fu omorât, și în adevăr diamantele fură găsite în stomacul lui. Stăpânul lui, mușteriuul, fiind găsit și arestat, a mărfurisit că într'adevăr i-și dresase cățelul să înghiță mici obiecte strălucitoare.

*Első Temesvári Szalámi
és Husárugyár R.-T.*

TIMIȘOARA-IOSEFIN

*Industrie de Gudron S. A.
din Timișoara*

Produce:

*Asfalt și plăci gudronate
pentru acoperișuri, carbolineum, acid
de carbol, benzol și alte produse de păcură.*

**Banca Uniunii
Ardelene**
*Societate pe Acții
Sibiu*

*Fabrică de lumini și de săpun.
Secția de lucruri de beton și de asfalt.
Antrepozite cu linie industrială de garaj:
Depozitare de mărfuri și avansuri pe acele.
Producțiune de lemne de foc și vânzare.
Stabiliment propriu pentru tăiatul lemnelor.
Cumpărare și vânzare de produse agricole.*

Segesvári és Társai, Cluj

Festék és anyagáru nagykereskedés, lakk- és kencefőződe

*Főlerakatok és képviselések Erdély, Bánát és Bucovinára:
Reichhold, Flügger & Boeking lakkgyárak, Berlin—
Wien. // Beck, Koller & Co. ecsetgyárak,
Berlin—Wien. // Schmincke & Co.
művészfestékek és vász-
nak, Düsseldorf*

Calea Victoriei (v. Kossuth Lajos-utca) 10. szám.

Suc Augustin Sándor utóda

*Magazin
de modă pentru
bărbați. — Cei mai renumiți
articlii indigeni și
streini*

Cluj, Strada Memorandului 2.

*GYŐRI IZSÓ și FIUL
EXPEDITORI ȘI COM. DE LEMNE*

Timișoara-Iosefin

Strada Bolintineanu No. 14.

*CELE MAI BUNE PREPARATE COSMETICE!
CREMA, PUDRA ȘI SĂPUNUL*

„AMO“

LA FARMACIA: DR. KOHN
Cluj, Piața Unirei 9.

*Fabricile
Căpățînă, Bobancu
și Comaniciu*

Liquer, Rum și Cognac

Prima fabrică română de:

*Sampanie
din Transilvania*

Vinuri Engross.

Depozit de Bere.

*Brașov,
Strada Lungă Nr. 92.*

Babos și Soțul

prăvălie de fier în mare :: vasnagykereskedők

Cluj, Str. Regina Maria

21

*Depozit permanent de traverse și plăci de fier, sârmă, traverse de
edificat, mobile de fier și aramă, articlii pentru culină.*

Fondată: 1898.

Telefon: 3-51.

*AUTOMOBILE, CAUCIUCURI,
ACESORII LA*

EMIL BLAGA

CLUJ, PIAȚA ȘTEFAN CEL MARE 3.

Telefon: 2-70.

Intercontinentale

Societate Anonimă de Transport
și comunicație

Fost S. & W. Hoffmann
A. G. für Transport und Verkehrswesen,
vorm. S. & W. Hoffmann

Centrala:
București

Sucursale în Vechiul Regat:
Brăila, Galați, Giurgiu, Constanța
Iași, Craiova
Cernăuți Chișinău

Sucursale în Ardeal:

Brașov
Strada Spitalului 66.
Arad Cal. Reg. Ferdinand 21. **Cluj**
Cal. Reg. Ferdinand 62.
Oradea-Mare **Sibiu**

Sătmar **Timișoara**
Piața Libertății No. 3/a.

Mediaș, Orșova, Salonta-Mare, Sibiu, Cărpiniș,
Episcopia Bihorului, Valea lui Mihai

Ismeri Ön már a
DIANA SÖSBORSZESZ
grandiozus hatását?!

Minden
egészséges és minden
beteg igazolhatja, hogy az
elképzelhető legjobb siker csak:

DIANA SÖSBORSZESZ
használatával érhető el!

Royal Mail Line - Pacific Line

Fondat în anul
1839

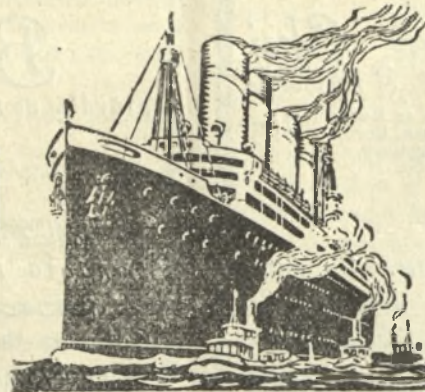
Union Castle Line

Fondat în anul
1839

Celea mai nouă și moderne vapoare cu trei și patru elici.

Canada

și

Amerika

Vaporul „OHIO“ pleacă în Ha-
lifax Canada din Cherburlg în
Aprilie 1924

Vaporul „Orduna“ pleacă în
Halifax Canada din Hamburg
Cherburlg în **Mai 1924.**

Călătorește comod și cu vapoare luxoase, rapide, cine merge în

Brazilia, Argentina, Uruguay, Peru, Chile, Cuba, Africa de sud și Apusană, etc.

În fiecare săptămână pornesc vapoare din

Hamburg, Southampton, Liverpool, Cherburlg, La-Rochelle-Pa-Lice.

Cereți deslușiri cu încredere pentru viza pașapoartelor sau altor formalități dela „Compania Tranzit“ București,
Calea Griviței 153. Sucursala Timișoara, Hotel Corona.

Bani trimiși din America, Canada și Argentina îi câștigați în timp de 8 zile fără nici un onorar.